

Technická univerzita v Liberci

Hospodářská fakulta

Studijní program: M6208 - Ekonomika a management

Studijní obor: Podniková ekonomika

Reforma veřejných financí

Public Finance reform

Číslo závěrečné práce

DP-PE-KFÚ-2008 16

OLGA JANĎOURKOVÁ

Vedoucí práce: doc. Ing. Václav Urbánek, CSc., katedra podnikové ekonomiky

Konzultant : Jan Červenka, zaměstnanec finančního úřadu

Datum: 10. 12. 2008

Zadání

NÁZEV TÉMATU ČESKY:

Reforma veřejných financí

NÁZEV TÉMATU ANGLICKY:

Public Finance reform

VEDOUCÍ PRÁCE:

doc. Ing. Václav Urbánek, CSc. – KPE

ZÁSADY PRO VYPRACOVÁNÍ:

- 1) Teoretická část, státní rozpočet a jeho deficit, veřejný dluh a jeho vývoj
- 2) Praktická část, postup a analýza reformy veřejných financí, současný stav
Veřejných rozpočtů v ČR, postup fiskální politiky
- 3) Hodnocení reformy, kritika veřejných financí v ČR, vlastní řešení krize veřejných financí

SEZNAM DOPORUČENÉ LITERATURY:

DORNBUSCH,R a FISCHER,S.Makroekonomie.1.vyd.Praha.SPN a Nadace Economics 1994. ISBN 80-04-25556-6

HAMERNÍKOVÁ, B a kolektiv. Veřejné finance. Victoria Publishing 1996. ISBN 80-7187-050-1

STIGLITZ,J.E.Ekonomie veřejného sektoru. Grada Publishing,1997. ISBN 80-7169-454-1

konzultant: Jan Červenka, zaměstnanec Finančního úřadu v Jičíně

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 - školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím diplomové práce a konzultantem.

Datum: 10. 12. 2008

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat vedoucímu diplomové práce doc. Ing. Václavu Urbánkovi, CSc. za odborné vedení při zpracování diplomové práce a jeho cenné připomínky. Dále bych chtěla poděkovat Janu Červenkově za poskytnuté informace a podklady.

Resumé

Obsahem práce je charakteristika současného stavu a vývoje veřejných financí v České republice. Mým cílem je popsat a zhodnotit hlavní opatření proběhlé reformy systému veřejných financí.

Resumé

The subject of this thesis is characteristics of current situation and development of public finance in the Czech Republic.

My aim is to describe and review principal provisions of public finance reform.

Obsah

RESUMÉ	5
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK A SYMBOLŮ	9
1 ÚVOD	10
1.1 CÍL DIPLOMOVÉ PRÁCE	10
A TEORETICKÁ ČÁST	
2 DEFICIT STÁTNÍHO ROZPOČTU, VEŘEJNÝ DLUH	11
2.1 STÁTNÍ ROZPOČET A JEHO DEFICIT	11
2.1.1 PŘÍČINY VZNIKU ROZPOČTOVÉHO DEFICITU	12
2.1.2 DŮSLEDKY ROZPOČTOVÉHO DEFICITU	13
2.1.3 ZPŮSOBY FINANCOVÁNÍ ROZPOČTOVÉHO DEFICIT	15
2.2 VEŘEJNÝ DLUH	16
2.2.1 ČLENĚNÍ VEŘEJNÉHO DLUHU	17
2.2.2 PŘÍČINY VZNIKU VEŘEJNÉHO DLUHU	17
2.2.3 FINANCOVÁNÍ VEŘEJNÉHO DLUHU	18
2.2.4 DŮSLEDKY VEŘEJNÉHO DLUHU	19
2.2.5 DLUHOVÁ PAST	20
2.2.6 ŘEŠENÍ DLUHOVÉHO PROBLÉMU	20
2.3 ANALÝZA VÝVOJE VEŘEJNÉHO DLUHU V ČESKÉ REPUBLICE	21
2.3.1 VÝVOJ VEŘEJNÉHO DLUHU ČESKÉ REPUBLIKY	21
2.3.2 ZÁVĚR TEORETICKÉ ČÁSTI	22
B PRAKTICKÁ ČÁST	
3 REFORMA VEŘEJNÝCH FINANCÍ	23
3.1 PŘÍMÉ DANĚ	23
3.1.1 DAŇ Z PŘÍJMŮ FYZICKÝCH OSOB	23
3.1.1.1 ROVNÁ DAŇ	24
3.1.1.2 SLEVY NA DANI	24
3.1.1.3 SUPERHRUBÁ MZDA	25
3.1.1.4 DAŇOVÁ NEUZNATELNOST POJISTNÉHO U PODNIKATELE	28
3.1.1.5 ZRUŠENÍ MINIMÁLNÍ DANĚ	28
3.1.1.6 AUTORSKÉ HONORÁŘE	28
3.1.1.7 ZDRAVOTNÍ A SOCIÁLNÍ POJIŠTĚNÍ	29
3.1.1.8 VYMĚŘOVACÍ ZÁKLAD	29

3.1.1.9	ZAMĚSTNANCI	29
3.1.1.10	OSVČ	30
3.1.2	DAŇ Z PŘÍJMŮ PRÁVNICKÝCH OSOB	31
3.1.2.1	NIŽŠÍ DAŇ Z PŘÍJMŮ PRÁVNICKÝCH OSOB	31
3.1.2.2	DAŇOVÁ UZNATELNOST FINANČNÍCH NÁKLADŮ	32
3.1.2.3	OSVOBOZENÍ PŘÍJMŮ Z PRODEJE PODÍLŮ	33
3.1.2.4	NEOMEZENÁ VSTUPNÍ CENA OSOBNÍCH AUTOMOBILŮ	33
3.1.2.5	REGULAČNÍ POPLATKY VE ZDRAVOTNICTVÍ Z HLEDISKA DANĚ Z PŘÍJMŮ	33
3.1.3	MAJETKOVÉ DANĚ	33
3.1.3.1	DAŇ Z NEMOVITOSTI	34
3.1.3.2	DAŇ DĚDICKÁ	34
3.1.3.3	DAŇ DAROVACÍ	35
3.1.3.4	DAŇ Z PŘEVODU NEMOVITOSTÍ	37
3.2	NEPŘÍMÉ DANĚ	38
3.2.1	DPH	38
3.2.2	SPOTŘEBNÍ DANĚ	38
3.2.2.1	DAŇ Z TABÁKOVÝCH VÝROBKŮ	39
3.2.2.2	EKOLOGICKÁ DAŇ	40
3.3	SOCIÁLNÍ POLITIKA	41
3.3.1	ZAMĚSTNANOST	41
3.3.1.1	DÁVKY V NEZAMĚSTNANOSTI	41
3.3.1.2	NELEGÁLNÍ PRÁCE	42
3.3.1.3	PŘÍSPĚVKY NA ZAMĚSTNANCE ZDRAVOTNĚ POSTIŽENÉ	42
3.3.2	ŽIVOTNÍ A EXISTENČNÍ MINIMUM	43
3.3.2.1	ČÁSTKY ŽIVOTNÍHO MINIMA	44
3.3.2.2	ZAPOČITATELNÉ PŘÍJMY	45
3.3.2.3	VALORIZACE	46
3.3.3	STÁTNÍ SOCIÁLNÍ PODPORA	48
3.3.3.1	RODIČOVSKÝ PŘÍSPĚVEK	48
3.3.3.2	PORODNÉ	48
3.3.3.3	PŘÍDAVEK NA DÍTĚ	49
3.4	ZDRAVOTNICTVÍ	49
3.4.1	LÉKAŘSKÁ PÉČE	49
3.4.2	NEMOCENSKÉ POJIŠTĚNÍ	52
4	HODNOCENÍ REFORMY, KRITIKA VEŘEJNÝCH FINANČÍ	55

4.1	VÝZKUM – DOPAD REFORMY NA OBČANY	55
4.2	JAK SE NÁS DOTKLY ZMĚNY	57
4.2.1	NEZAMĚSTNANÁ MATKA	57
4.2.2	VLIV ZMĚNY SAZBY DPH NA OBYVATELE	58
4.2.3	DOPAD DAŇOVÉ REFORMY NA ZAMĚSTNANCE	58
4.3	JAK SE PŘIPRAVIT NA REFORMU VEŘEJNÝCH FINANCÍ	59
4.4	CO NÁM REFORMA PŘINESLA	59
4.5	REFORMA OČIMA SOCIÁLNÍHO SYSTÉMU	60
4.6	ÚČEL REFORMY DLE VLÁDY MIRKA TOPOLÁNKA	60
5	ZÁVĚR	63
	SEZNAM DOPORUČENÉ LITERATURY	64

Seznam použitých zkratek a symbolů

apod.	a podobně
atd.	a tak dale
č.	Číslo
Č.R.	Česká republika
EU	Evropská unie
GJ	jednotka spáleného tepla
HDP	hrubý domácí product
Kč	koruna česká
kg	Kilogram
mld.	Miliarda
MWh	mega watt hodina
např.	například
OSVČ	osoba samostatně výdělečně činná
popř.	Popřípadě
sb.	Sbírka
tzn.	to znamená
tzv.	tak zvané

1 ÚVOD

Reforma veřejných financí. Tak nepopulární a přitom tak nevyhnutelná. Současný stav veřejných financí, který se projevuje především růstem veřejného dluhu, si vyžaduje rázná opatření k jejich nápravě a vláda se rozhodla tento stav řešit **reformou**.

Ve vztahu k reformě veřejných rozpočtů si lze klást dvě otázky:

1. do jaké míry je dostatečně účinná reforma průchodná politickým spektrem a v očích občana.
2. bude reforma v navržené podobě úspěšná – dosáhne skutečně svých cílů?

Ve své diplomové práci se pokouším o popis a analýzu reformních opatření tak, aby bylo možné na uvedené otázky odpovědět.

1.1 Cíl práce

Cílem mé diplomové práce je popsat a zhodnotit Reformu veřejných financí. V souladu se zadáním diplomové práce se zaměřím:

- 1) Teoretická část - státní rozpočet a jeho deficit, veřejný dluh a jeho vývoj
- 2) Praktická část - postup a analýza reformy veřejných financí, současný stav
Veřejných rozpočtů v ČR, postup fiskální politiky
- 3) Hodnocení reformy, kritika veřejných financí v ČR, vlastní řešení krize veřejných financí

V teoretické části se budu zabývat státním rozpočtem a stále narůstajícím veřejným dluhem, který vedl vládu České republiky k reformě veřejných financí. Proto se zaměřím na všeobecný popis příčin vzniku deficitů státního rozpočtu, jeho financování a jeho následky.

V praktické části popíši uvedené kroky proběhlé reformy a postup fiskální politiky. Na závěr se pokusím zhodnotit reformu a přiblížit názor ekonomicko-politické scény oproti občanům.

2 DEFICIT STÁTNÍHO ROZPOČTU, VEŘEJNÝ DLUH

V teoretické části diplomové práce nebudu charakterizovat, co to jsou veřejné finance, z čeho se skládají, co je to státní rozpočet, apod. Jelikož tématem diplomové práce je reforma veřejných financí zaměřím se na důvody vzniku reformy. Tím pádem deficit státního rozpočtu a státní dluh.

Teoretická část je rozdělena do dvou částí, přičemž v první části se věnuji státnímu rozpočtu, příčinám a následkům vzniku jeho deficitu a ve druhé části se zaměřím na veřejný dluh.

2.1 Státní rozpočet a jeho deficit

Státní rozpočet je důležitým nástrojem regulace domácí ekonomiky. Koncepčně plní rozpočet tři funkce:

- alokační (poskytování veřejných statků a služeb)
- distribuční (rozdělování důchodů a bohatství ve společnosti)
- stabilizační (úkolem vlády je používat nástroje fiskální politiky k udržení vysoké úrovně a plynulého chodu ekonomické aktivity)

Pokud jsou vládní příjmy vyšší než vládní výdaje, potom je rozpočet v přebytku. Pokud jsou naopak vyšší výdaje než příjmy, potom je rozpočet v deficitu.¹

Deficit státního rozpočtu je předem naplánován (nebo také ne), ovšem faktické naplnění příjmů a výdajů státního rozpočtu (a tedy i vznik případného schodku) je dílem mnoha procesů probíhajících v ekonomice. Podle základních příčin vzniku deficitu rozlišujeme **strukturální deficit** (základní příčinou je zde nevyvážená struktura příjmů a výdajů rozpočtu) a **cyklický deficit** (plyne z nevyužitých výrobních kapacit v době krize).²

Velmi důležité je rozlišovat schodek před zahájením rozpočtového období, v jeho průběhu a po jeho skončení.

---

¹ DORNBUSCH, R a FISCHER, S. Makroekonomie. 1. vyd. Praha. SPN a Nadace Economics 1994. ISBN 80-04-25556-6

² Server Ceed.cz [online] cit. Dne 18. 5. 2008 dostupné z
<http://www.ceed.cz/makroekonomie/46_deficit_strukturalni_a_cyklicky.htm>

Saldo vládního návrhu státního rozpočtu, schválené parlamentem představuje určitý předpoklad, záměr. Vyjadřuje vládní představu o vývoj rozpočtového hospodaření v budoucím roce. Vláda kombinuje při sestavení aktivní vládní fiskální záměr a odhad působení nezávislých vnějších vlivů.

V průběhu roku dochází běžně ke vzniku salda i při vyrovnaném návrhu, vzhledem k tomu, že tok rozpočtových příjmů i výdajů podléhá sezónním nepravidelnostem.

Zásadní význam má saldo na konci rozpočtového roku, kdy odráží skutečný výsledek rozpočtem realizovaných peněžních pohybů během rozpočtového období.

2.1.1 Příčiny vzniku rozpočtového deficitu

Celkový rozpočtový deficit má aktivní a pasivní složku snažíme-li se tedy nalézt příčiny výsledného rozpočtového deficitu, musí se především odlišit příčiny vzniku pasivního a aktivního deficitu.

Obecnou příčinou vzniku pasivního rozpočtového deficitu může být jakýkoliv vnější, na vládním rozhodnutí nezávislý jev, který povede k poklesu rozpočtových příjmů, nebo k růstu veřejných výdajů.³

Jako příklad lze uvést:

- a) hospodářský pokles (deprese), snižující základ důchodových daní a tedy i celkový daňový výnos
- b) zvýšení agregátní cenové hladiny, postihující rozpočtové a příspěvkové organizace, napojené svým rozpočtem zcela či zčásti na státní rozpočet
- c) mimořádné události (válečný konflikt, přírodní katastrofa apod.) zvyšující vynucené vládní výdaje
- d) rostoucí úrok z veřejného dluhu (pokud je hrazen z rozpočtových výdajů) apod.

Obecnou příčinou vzniku aktivního rozpočtového deficitu může být jakékoliv aktivní vládní rozhodnutí, které vede buď k poklesu rozpočtových příjmů, nebo k růstu veřejných výdajů.

---

³ DORNBUSCH, R a FISCHER, S. Makroekonomie. 1. vyd. Praha. SPN a Nadace Economics 1994. ISBN 80-04-25556-6

Lze uvést následující příklady:

- e) expanzivní fiskální politika, kdy zvýšení veřejných výdajů, resp. snížení daní sleduje aktivizační makroekonomické cíle,
- f) vládní populismus, projevující se rovněž zvyšování výdajů resp. snižováním daní, se záměrem naklonit si voliče a získat politický prospěch,
- g) snaha rozložit důsledky výdajového šoku do více let. Narostou-li prudce veřejné výdaje, nejsou kryty stejně prudkým zvýšením daní, ale deficitem, který je uhrazován z postupně zvyšovaných daní v delším období,
- h) snaha rozložit daňovou zátěž, spojenou s budováním nákladnějších veřejných projektů (nebo např. u nás s odstraňováním tzv. minulostních dluhů – např. ekologie, zanedbaná infrastruktura apod.) navíc generací.

Současné světové rozpočtové deficity nelze v naprosté většině případů označovat za **aktivní**. Rozhodující příčinou trvalých rozpočtových deficitů většiny zemí v posledních dvaceti letech jsou faktory **pasivní**.

2.1.2 Důsledky rozpočtového deficitu

Výčet a hodnocení důsledků rozpočtového deficitu jsou velmi spornou otázkou, na kterou existuje řada zcela protikladných názorů. Odlišíme dvě základní skupiny důsledku rozpočtového deficitu:

- důsledky **rozpočtové (finanční)**,
- důsledky **fiskální (makroekonomické)**

Finanční důsledky rozpočtového deficitu

Finanční důsledky deficitu jsou v krátkém období pozitivní, zatímco v delším období jsou negativní. Krátkodobá výhoda spočívá ve změkčení vládního rozpočtového omezení, tzv. uvolnění vazby rozsahu vládních výdajů na objem daní, což může být výhodné případech:

- a) působení silných exogenních faktorů v rámci rozpočtového období. V tomto případě jde o eliminaci negativních důsledků šokové změny na druhou rozpočtovou stranu,

- b) efektivních veřejných výdajových programů, kdy míra výnosu financovaného projektu je vyšší než úroková míra z dluhu

Důležité je, že v obou případech jde o dočasné vlivy a **dočasný deficit**. Krátkodobá fiskální nerovnováha nepůsobí výraznější reálné ani budoucí rozpočtové komplikace a v každé alternativě se projevuje určitým pozitivním efektem.

Při negativních příjmových šocích – recese, daňová reforma – nemusí docházet k vynuceným krácením veřejných výdajů, k deformaci veřejného sektoru v jeho objektivně potřebných funkcích. Při negativních výdajových šocích – válečný konflikt, katastrofy, recese – nedochází k prudkému zvýšení daní s výraznými daňovými distorzemi a sociálními problémy. Navíc mohou být realizovány i efektivní veřejné výdajové programy, které při snaze o krytí z běžných rozpočtových příjmů nebylo možno vzhledem k rozsáhlosti a finanční náročnosti uskutečnit.

Uvedené důvody, opodstatňující dočasný rozpočtový deficit, však mohou být zneužity. Mohou posloužit k argumentaci pro populisticky motivovaná výdajová a daňová opatření, jejichž základním motivem není žádný typ obecného prospěchu, ale pouze jejich politická výhodnost.

Zásadní dlouhodobý negativní finanční důsledek deficitu spočívá v tom, že je nutno jej nějakým způsobem krýt. To vede při dluhovém krytí k rostoucí úrokové zátěži a při peněžním krytí k inflaci.

Makroekonomické důsledky rozpočtového deficitu

Problém makroekonomických důsledků rozpočtového deficitu je jednou z nejspornějších oblastí fiskální makroekonomie. Při posuzování dopadu rozpočtového deficitu na hospodářský vývoj celé ekonomiky lze v ekonomické teorii rozlišit 3 názory:

- a) **neoklasický přístup**, který deficit striktně odmítá a hodnotí ho jak něco, co není v souladu s tržním mechanismem, ale je to produkt vlády,
- b) **keynesovský přístup**, který vidí deficit jako cenu za vyřešení jiného důležitějšího problému, konkrétně vyřešení nedostatečné agregátní poptávky a problém zaměstnanosti,

- c) **Neoricardiánsko -Barrova teorie**, která je vůči deficitu neutrální, poněvadž z jejího pohledu je jedno, jestli nadměrné výdaje kryjeme z daní či deficitu, protože racionálně uvažující daňový poplatníci si uvědomují, že jednou ten dluh budou muset zaplatit, a tak již dnes začnou na splácení tohoto dluhu šetřit a sníží svou spotřebu.

Je zajímavé, že uvedené teoretické názory vedle sebe přežívají velmi dlouho, aniž by některý z nich byl definitivně empiricky potvrzen či vyvrácen.

Výsledky studií analyzujících důsledky rozpočtového deficitu si odporují z těchto důvodů:

- rozpočtový deficit je velmi složitý pojem a jeho výše je často ovlivněna metodickými aspekty
- rozpočtový deficit má rozdílné makroekonomické důsledky v závislosti na způsobu svého vzniku a na způsobu svého krytí.

2.1.3 Způsoby financování rozpočtového deficitu

Základními možnostmi financování rozpočtového deficitu jsou:⁴

1. **dluhové financování** – transformace rozpočtového deficitu do veřejného dluhu (domácího či zahraničního),
2. **peněžní (monetární) financování** – transformace rozpočtového deficitu do nárůstu monetární báze,
3. **financování prodejem státních aktiv.**

---

⁴ DORNBUSCH, R a FISCHER, S. Makroekonomie. 1. vyd. Praha. SPN a Nadace Economics 1994. ISBN 80-04-25556-6

Dluhové financování deficitu

Dluhové financování deficitu rozpočtu je nejčastěji financováno emisí a prodejem státních dluhopisů, popřípadě úvěrem. Získané prostředky mohou být použity k financování veřejných výdajů stejně jako daně. Věřitelem vlády (státu) se mohou stát domácí i zahraniční subjekty.

Schopnost domácí úvěrové absorpce rozpočtového deficitu je omezená. Je dána rozdílem mezi úsporami a investicemi soukromého sektoru. Deficit rozpočtu jde potom na úkor snížení (vytěsnění) investic soukromého sektoru, případně je nutné zdroje dovézt. V tom případě země realizuje příliv zahraničního kapitálu (a zároveň deficit obchodní bilance).

Emisní financování deficitu

Jedná se o úvěr vlády od centrální banky. Ta může poskytnout přímo úvěr, nebo nakoupit státní dluhopisy od vlády. Dochází ke krytí deficitu úvěrovou emisí. Centrální banka může nakoupit státní obligace i na sekundárním trhu, potom se jedná o monetizaci dluhu. Oba způsoby zvyšují monetární bázi s multiplikačním účinkem na množství peněz v ekonomice, což má vážné makroekonomické dopady na úroveň cenové hladiny a dále na pohyb úrokových měr. Nehledě na to že v České republice je tento způsob financování deficitu vzhledem k negativním monetárním důsledkům legislativně omezen.

Česká národní banka nesmí poskytovat návratné finanční prostředky ani jinou finanční podporu České republice ani jejím orgánům, územním samosprávným celkům, veřejnoprávním subjektům a právnickým osobám pod kontrolou státu, územního samosprávného celku nebo veřejnoprávního subjektu, s výjimkou bank, a to ani nákupem dluhopisů od těchto subjektů, jsou-li tyto subjekty jejich emitenty. Stejně tak s těmito subjekty nesmí provádět obchody, v důsledku kterých by mohly vzniknout pohledávky České národní banky vůči těmto subjektům.⁵

2.2 Veřejný dluh

Veřejný dluh J. Stiglitz definuje následovně: „Veřejný dluh je souhrn pohledávek ostatních ekonomických subjektů vůči státu, jednotlivým stupňům územní samosprávy,

---

⁵ Zákon č. 442/2000 Sb. o České národní bance

veřejným fondům a ostatním institucím ve veřejném sektoru, a to jak vnitřních subjektů (vnitřní dluh), tak zahraniční dluh (vnější dluh)“.⁶

2.2.1 Členění veřejného dluhu

Veřejný dluh se člení na:⁷

- **hrubý**, který tvoří celkový objem závazků státu (územní samosprávy) bez ohledu na výši pohledávek státu a ostatních subjektů
- **čistý**, vyjádřený jak ohrubý dluh bez pohledávek

U státního dluhu se standardně vykazuje hrubý dluh. Ukazatel hrubého dluhu je využíván i v mezinárodním srovnání, případně pro stanovení kritéria podílu dluhu na HDP.

Podle splatnosti se veřejný dluh člení na:

- **krátkodobý**, splatný do jednoho roku
- **střednědobý**, splatný zpravidla do 10 let
- **dlouhodobý**, splatný nad 10 let

Velký význam (zvláště v ČR) má členění veřejného dluhu na:

- **oficiální**, oficiálně vykazovaný dluh
- **skrytý**, což je potenciální dluh, který představují záruky státu za dluhy jiných subjekt. V případě, že dlužníci, za které se stát zaručil, nesplatí své dluhy, přecházejí tyto závazky na stát.

2.2.2 Příčiny vzniku veřejného dluhu

Příčiny vzniku a růstu veřejného dluhu mohou být:⁸

- **rozpočtové**, tzn. Deficity veřejných rozpočtů. Hlavní příčina růstu deficitu veřejných rozpočtů v České republice je růst mandatorních výdajů státního rozpočtu,

---

⁶ STIGLITZ, J.E. Ekonomie veřejného sektoru. Grada Publishing, 1997. ISBN 80-7169-454-1

⁷ STIGLITZ, J.E. Ekonomie veřejného sektoru. Grada Publishing, 1997. ISBN 80-7169-454-1

⁸ STIGLITZ, J.E. Ekonomie veřejného sektoru. Grada Publishing, 1997. ISBN 80-7169-454-1

- **mimorozpočtové**, přijetím závazku jiného subjektu. V České republice poslouží za příklad převzetí některých závazků bank a závazky v souvislosti s rozdělením federace.

V některých případech však deficit veřejného rozpočtu nevede k veřejnému dluhu, např. je-li deficit uhrazen z minulých rezerv, z výnosů z prodeje majetku, z výnosů z privatizace státního majetku apod. Veřejný dluh mohou ovlivnit i deficity mimorozpočtových fondů v rozpočtové soustavě.

Kumulované chronické deficity státního rozpočtu se staly jednou z hlavních příčin růstu veřejného dluhu. Tento trend se nevyhnul ani státům Evropské unie. Spolu s chronickým dluhem roste i vnější veřejný dluh, což má za následek nárůst úroků z vnějšího dluhu.

2.2.3 Financování veřejného dluhu

Financování deficitu státního rozpočtu je možné:⁹

Dluhovým financováním

Dluhové financování deficitu souvisí s emisí státních dluhopisů a jejich prodejem soukromému sektoru včetně komerčních bank.

Peněžním financováním:

- **půjčky od centrální banky**

Přímý bankovní úvěr poskytnutý na krytí deficitu státního rozpočtu má charakter úvěrové emise peněz. Podobně je tomu v případě přímého nákupu státních dluhopisů centrální bankou. Chronické deficity státních rozpočtů, a tím i velký objem přímých půjček od centrálních bank a na financování deficitů (s inflačními důsledky), vedl ve většině zemí k tomu, že poskytnutí přímého úvěru od centrální banky na krytí deficitu státního rozpočtu je ze zákona zakázáno. Centrální banka může nakupovat státní dluhopisy pouze na sekundárním trhu. To vede k monetizaci dluhu.

- **půjčkou ze zahraničí**

To způsobuje tlak na pasivní saldo platební bilance a růst zahraničního dluhu. Na splácení půjčky má vliv nejen výše úroků, ale i pohyb devizového kurzu.

- **ze státních aktiv**

---

⁹ Hamerníková, B.: Veřejné finance, Praha, Viktoria Press 1996, str. 166-197

2.2.4 Důsledky veřejného dluhu

a) **rozpočtové**

Státní dluh i dluh příslušného stupně územní samosprávy bude muset být v budoucnu splacen, přičemž tíha umořování dluhu dopadne na daňové poplatníky. Placení úroků z veřejného dluhu zatěžuje veřejné výdaje. V mnoha zemích úroky z veřejného dluhu pohlcují v posledních letech více než čtvrtinu běžných výdajů. Vysoké úrokové náklady ze zděděného veřejného dluhu představují exogenní faktor, který vláda nemůže bezprostředně ovlivnit a který vede v mnoha případech ke vzniku deficitu v dalším období. To působí na další růst veřejného dluhu na jednotlivých vládních úrovních (zejména u státního dluhu) a jeho podílu na HDP, a to i při nulovém primárním deficitu nebo i mírně přebytkovém státním rozpočtu.

b) **nedistribuční**

U vnitřního dluhu je zpravidla nominální hodnota emitovaných státních cenných papírů na krytí dluhu tak velká, že je nemůže nakupovat většina domácností. To vede k tomu, že prostřednictvím úroků z veřejného dluhu je přerozdělována část finančních prostředků z veřejných prostředků ve prospěch bohatých subjektů. V případě vnějšího veřejného dluhu vzniká nebezpečí poklesu bohatství země odlivem úrokových výnosů do zahraničí.

c) **fiskální – destabilizační**

Dlouhodobě dochází k fiskální nerovnováze – zvyšování podílu dluhu na HDP. Klesá podíl aktivního deficitu, roste podíl pasivního deficitu a tím se zužuje prostor pro působení stabilizační politiky. Roste úroková míra.

Krytí chronických deficitů se děje na úkor omezování soukromých investic a dochází tak k vytěšňovacímu efektu. Pokračující akumulace dluhu může vést k fiskálnímu bankrotu. V případě, že stát dluží zahraničním subjektům (které např. nakupují státní dluhopisy), vzniká vnější (zahraniční) dluh. To má dopad na růst pasivního salda běžného účtu platební bilance.¹⁰

---

¹⁰ DORNBUSCH, R a FISCHER, S. Makroekonomie. 1. vyd. Praha. SPN a Nadace Economics 1994. ISBN 80-04-25556-6

2.2.5 Dluhová past

Od 70. let 20. století v mnoha zemích veřejný dluh rostl nejenom v absolutním vyjádření (tento vývoj se stýkal především státního dluhu), ale zvyšoval se také jeho podíl na HDP. Mezi hlavní faktory tohoto vývoje patří:¹¹

- **zděděný dluh**, jeho podíl na HDP
- **velikost primárního deficitu** – nárůst zadlužení vlivem působení exogenních faktorů (mimo úroků), které vláda nemůže přímo ovlivnit a vlivem záměrů fiskální politiky
- **míru monetizace dluhu**, tzn. Jak se veřejný dluh (deficit) přenášel do přírůstku peněžní zásoby
- **vliv úroků z veřejného dluhu** – poměr tempa růstu HDP a úrokové míry (výše úroku z veřejného dluhu je odvozena z tržní úrokové míry).

2.2.6 Řešení dluhového problému

Snížit objem veřejného dluhu lze dosáhnout využitím vlivu **pozitivních exogenních faktorů**, např. dosáhnout, aby tempo ekonomického růstu trvale výrazně převyšovalo efektivní úrokovou sazbu z veřejného dluhu (tedy opak efektu dluhové pasti). To je však velmi obtížné, vezmeme-li v úvahu míru růstu HDP, která se ve vyspělých zemích trvale pohybuje pod úrovní úrokových sazeb.¹²

Na pokles reálné výše veřejného dluhu může mít vliv vysoká inflace. To však zpravidla naráží na **nezávislou protiinflační politiku** centrální banky. Proti využití vlivu inflace působí i zkracování doby splatnosti emitovaných dluhopisů.

Ke snížení veřejného dluhu mohou vést také **zahraniční pomoci, granty, prominutí úroků z vnějšího dluhu, resp. části či celého dluhu** (např. u některých předlužených rozvojových zemí).

Větší význam mají **aktivní vládní opatření**, což pro vlády znamená snažit se důsledně o dosažení přebytku státního rozpočtu a z něho splácet dluh včetně úroků. V praxi to znamená přistoupit k řadě restriktivních rozpočtových opatření. Silná restrikce vládních výdajů však může zadat příčinu k recesi.

---

¹¹ Hamerníková, B.: Veřejné finance, Praha, Viktoria Press 1996, str. 166-197

¹² Hamerníková, B.: Veřejné finance, Praha, Viktoria Press 1996, str. 166-197

Další možností je uvalení **mimořádné jednorázové paušální dávky z kapitálu** k umoření dluhu. To je však nepopulární a většinou politicky neprůchodné. Méně častá je **fonetizace dluhu**, či snížení reálné hodnoty dluhu záměrně vyvolanou inflací. Existuje i možnost **odmítnutí existujícího dluhu**, případně úroku, novou vládou (jako administrativní cesta řešení dluhu). To však velmi poškozuje věřitele. Pokud stát odmítne splácení státního dluhu, je pravděpodobné, že v budoucnu nezíská půjčku, nebo to přinejmenším povede k vyšším úrokům z dluhu v budoucnosti, aby umístil emise dluhových cenných papírů. Tato forma řešení dluhu je velmi riskantní, neboť je spojená s nebezpečím ztráty důvěryhodnosti státu a budoucími obtížemi při financování případného deficitu státního rozpočtu.

Účinné řešení dluhového problému často omezují nepopulárnost většiny opatření, omezený časový horizont vlády, který vede k odsouvání řešení dluhového problému a politické tlaky.

2.2 Analýza vývoje veřejného dluhu v České republice

Celkový veřejný dluh České republiky je definován jako **hrubý dluh všeobecné vlády** a skládá se:

- z dluhu centrální vlády
- ze zadlužení státních mimorozpočtových fondů, zdravotních pojišťoven a Fondu národního majetku
- ze zadlužení místních orgánů

2.3.1 Vývoj veřejného dluhu České republiky

- období let 1993-1996, které je charakteristické mírným růstem veřejného dluhu v absolutním vyjádření a poklesem podílu veřejného dluhu na HDP
- období let 1997 až do současnosti, kdy nastává rychlý a stupňující se růst veřejného dluhu a v souvislosti s tím se mění tendence vývoje podílu veřejného dluhu na HDP, který v roce 2003 přesáhl 30% a setrvává až dosud.¹³

Veřejný dluh v letech 1997-2003

Čeští socialisté zdědili pomalu se z recese probouzející ekonomiku, což jim dalo – pro ně dostatečnou – omluvu nevyrovnávat rozpočet. Navíc

---

¹³ Sever e – Peníze.cz [online] cit. dne 15.7.2008. Dostupné z <http://www.penize.cz/info/zprava.asf?newsid=179>

- byli přesvědčeni o keynesiánské teorii, že rozpočtový deficit ekonomice nevádí
- začali provádět nákladnou a pro naši zemi nevýhodnou privatizaci formou před-privatizačního čištění privatizovaných bank a firem, při čemž – na doporučení vlivných zahraničních poradenských firem – dávali velké výhody kupujícím a náklady těchto transakcí ponechávali přes státní rozpočet na daňových poplatnících;
- vyřízením si účtů s relativně nekooperující IPB zatížili stát o desítky či stovky miliard korun.

Výsledkem byly čtyři roky trvající rozpočtové deficity, i přes vnější pokus (v rámci Tolerančního patentu) brzdit deficity úzce definovaného státního rozpočtu. Deficity dalších fondů nebylo z vnějšku možné zabrzdit.

Základní kontury druhé fáze socialistické vlády:

- pokračují v keynesiánské teorii, nešťastně posilovaný některými vlivnými zahraničními ekonomy (jako je Joseph Stiglitz), založený na hypotéze, že fiskální multiplikátor deficitního rozpočtu má pozitivní hodnotu. Prvním problémem je nelineární vztah deficitu a ekonomického růstu (pro malý deficit neplatí totéž co pro velký deficit) a druhý v tom, že – na rozdíl od keynesiánského předpokladu uzavřené ekonomiky – v otevřené ekonomice typu České republiky nemusí být hodnota fiskálního multiplikátoru kladná;
- vláda podceňuje otázku rozpočtové dynamiky a nákladné obsluhy deficitu a státního dluhu, chová se krátkozrace a maximalizuje výlučně politicky dohlédnutelný efekt.

2.3.2 Závěr teoretické části

Závěrem se dá říci snad jediné. Situace si žádá razantní zásah do veřejných financí, především je pak nezbytná reforma mandatorních výdajů. Touto cestou se vydala i vláda v čele s Mirkem Topolánkem a v roce 2007 započala reformu veřejných financí.

3 REFORMA VEŘEJNÝCH FINANČÍ

Reforma českých veřejných financí v roce 2007 proběhla v létě 2007. Reformu navrhla vláda premiéra Mirka Topolánka.

Reformou bylo změněno 46 zákonů a zrušen jeden zákon. Reforma zavedla tři nové ekologické daně. Daňový systém bohužel reforma nezjednodušila do takové míry, jak bylo původně plánováno (nadále patří k těm složitějším a nejméně srozumitelným v Evropě) a vzhledem ke složitosti některých ustanovení patrně dojde ještě v tomto roce ke změnám a úpravám. Reforma vstoupila v platnost v lednu 2008.

3.1 Přímé daně

3.1.1 Daň z příjmů fyzických osob

Daň z příjmů fyzických osob se vypočítává ze superhrubé mzdy. Novinkou je zavedení 15% rovné daně a zrušení dosavadních daňových pásem, včetně společného zdanění manželů. Poplatníci ale mohou uplatnit vyšší slevy na dani. OSVČ se týká zrušení minimální daně a daňová neuznatelnost pojistného.¹⁴

Součástí vládního reformního balíčku (zákon č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů) je zásadní novela zákona č. 586/1992, o daních z příjmů v platném znění. Jednou z daňových oblastí, které zákon upravuje, je daň z příjmů fyzických osob.

Hlavní změny týkající se daně z příjmů fyzických osob

- výpočet daně z příjmů fyzických osob z tzv. superhrubé mzdy
- zavedení 15% rovné daně
- související zrušení společného zdanění manželů
- zvýšení slev na dani
- zavedení ročního stropu pro platbu sociálního a zdravotního pojištění
- daňová neuznatelnost pojistného u podnikatelů (osob samostatně výdělečně činných)
- zrušení minimální daně
- změna v danění autorských honorářů, Novela zákona o daních z příjmů pak pochopitelně obsahuje mnoho dalších dílčích změn.

---

¹⁴ Server e Podnikatel.cz [online] cit. dne 20.5.2008. Dostupné z <<http://www.podnikatel.cz/firma/dane/dan-z-prijmu-fo/>>

3.1.1.1 Rovná daň

Dosavadní čtyři daňová pásma a čtyři progresivní sazby daně z příjmů fyzických osob (12 %, 19 %, 25 % a 32 %) novela ruší a nahrazuje jedinou rovnou (tj. pro všechny příjmové skupiny stejnou) 15% daní (za zdaňovací období 2008). S účinností od 1. ledna 2009 daň ještě klesne, a to na 12,5 %. Z hlediska rovné daně si tedy pohorší nejnižší příjmová skupina (s dosavadním základem daně od 0 do 121 200 Kč), u níž daň vzroste z 12 na 15 %. V lednu 2009 již bude zvýšení představovat pouze půl procenta. Na druhou stranu by však u nižších příjmových skupin měly zvýšení daně z příjmů kompenzovat zvýšené slevy na dani na poplatníka. Vyšší příjmové kategorie si z hlediska daně z příjmů poměrně výrazně polepší, nejvíce pak dosavadní nejvyšší příjmová skupina se základem daně 331 200 Kč a více a současnou daňovou sazbou 32 %.

Daň z příjmů fyzických osob 2007 – 2009		
2007	Daňová pásma	12 %, 19 %, 25 %, 32 %
2008	rovná daň	15 %
2009	rovná daň	12,5 %

V souvislosti s rovnou daní dochází ke zrušení možnosti společného zdanění manželů. To mělo smysl v případě progresivního zdanění, ale v případě rovné daně ztrácí na významu.

3.1.1.2 Slevy na dani

V roce 2008 se také zvyšují slevy na dani z příjmů na poplatníka. Ty by měly u nižších příjmových skupin kompenzovat zvýšení daně z příjmů z 12 na 15 %. V roce 2009 však budou některé slevy opět nižší v souvislosti s plánovaným opětovným poklesem rovné daně na 12,5 %.

Vybrané slevy na dani z příjmů fyzických osob (za zdaňovací období)			
	2007	2008	2009
Sleva na poplatníka	7 200 Kč	24 840 Kč	16 560 Kč
Sleva na manželku/manžela s příjmem do 38 040 Kč za zdaňovací období	4 200 Kč	24 840 Kč	16 560 Kč
Sleva při soustavné přípravě poplatníka na výkon povolání	2 400 Kč	4 020 Kč	4 020 Kč
Sleva na dítě	6 000 Kč	10 680 Kč	10 200 Kč

3.1.1.3 Superhrubá mzda

Základem pro výpočet daně z příjmů bude nadále tzv. superhrubá mzda, která v podstatě odpovídá dosavadním mzdovým nákladům zaměstnavatele na zaměstnance. Znamená to, že se daň bude vypočítávat z hrubých příjmů zvýšených o částku pojistného na sociální zabezpečení, o příspěvek na státní politiku zaměstnanosti a o částku pojistného na všeobecné zdravotní pojištění.

Následující tabulky porovnávají situaci v roce 2007 a 2008.

Výpočet čisté mzdy zaměstnance v roce 2007, který uplatňuje pouze základní slevu na dani na poplatníka	
Hrubá měsíční mzda	20 000 Kč
Zdravotní pojištění zaměstnanec	900 Kč
Sociální pojištění zaměstnanec	1 600 Kč
Zdravotní pojištění zaměstnavatel	1 800 Kč
Sociální pojištění zaměstnavatel	5 200 Kč
Základ daně	17 500 Kč
Sleva na dani	600 Kč
Daň z příjmů	2 018 Kč
Čistá mzda	15 482 Kč
Mzdové náklady zaměstnavatele	27 000 Kč
Státu odvedeno celkem	11 518 Kč

V případě, že by zaměstnanec s hrubou mzdou 20 000 Kč uplatnil v roce 2007 například ještě slevu na jedno dítě, bude jeho čistá mzda 15 982 Kč.

Výpočet čisté mzdy zaměstnance v roce 2008, který uplatňuje pouze základní slevu na dani na poplatníka	
Hrubá měsíční mzda	20 000 Kč
Superhrubá mzda	27 000 Kč
Částka na sociální a zdravotní pojištění	9 500 Kč
Sleva na dani	2 070 Kč
Daň z příjmu	1 980 Kč
Čistá mzda	15 520 Kč
Státu odvedeno celkem	11 480 Kč

V případě, že by zaměstnanec s hrubou mzdou 20 000 Kč uplatnil v roce 2008 ještě například slevu na jedno dítě, bude jeho čistá mzda 16 410 Kč.

Součástí reformního balíčku je však také zavedení ročního stropu pro platbu sociálního a zdravotního pojištění, a to jak pro zaměstnance, tak pro osobu samostatně výdělečně činnou. Nově nebude platbě podléhat částka přesahující 48násobek průměrné mzdy v národním hospodářství.

3.1.1.4 Daňová neuznatelnost pojistného u podnikatelů

Plátcí daně, kteří podnikají na základě živnostenského zákona jako osoby samostatně výdělečně činné, si nebudou moci nadále snížit daňový základ o odvody na sociální zabezpečení, státní politiku zaměstnanosti a na zdravotní pojištění - odvody nadále nebude možné zahrnovat do nákladů.

Pokud tedy podnikatel uplatňuje výdaje paušálem (pohybuje se mezi 80 – 40 % příjmů dle typu podnikání), zahrnují tyto výdaje veškeré výdaje poplatníka související s podnikáním. Odvody již nelze do výdajů zahrnout, což se může mnohých živnostníků velmi citelně dotknout.

Například v případě minimálních záloh na povinné sociální, zdravotní a dobrovolné nemocenské pojištění u OSVČ se jedná o částku 3073 Kč měsíčně (platí do dubna 2008), respektive 36 876 Kč ročně. Tato částka dosud byla živnostníkovým nákladem, což novela ruší.

3.1.1.5 Zrušení minimální daně

Novela také ruší minimální daň, která byla od samého počátku kritizována. Díky zrušení minimální daně si polepší zejména živnostníci, jejichž příjmy se pohybují kolem 100 tisíc korun ročně nebo naopak ti, kteří se dosud pohybovali v nejvyšším daňovém pásmu. Podobně jako u mezd zaměstnanců pocítí tedy pravděpodobně nejmenší změnu průměrně vydělávající OSVČ.

3.1.1.6 Autorské honoráře

Poměrně pozitivní změnu přináší novela pro autory, kteří dostávají autorské honoráře. Dosavadní úprava počítala s tím, že honoráře vyplacené od jednoho subjektu, které v kalendářním měsíci nepřekročí 3000 Kč, podléhají srážkové dani 10 %. Nově se částka z 3 tisíc zvyšuje na 7 tisíc. Zároveň však vzrůstá také srážková daň, a to z 10 % na 15 % v roce 2008 a 12,5 % v roce 2009.

3.1.1.7 Zdravotní a sociální pojištění

Zaměstnavatelé, jejich zaměstnanci, ale i OSVČ nemají pouze daňovou povinnost. Kromě daní z příjmů musejí také odvádět pojistné na zdravotní a sociální pojištění.

Změny týkající se vyměřovacího základu, důchodového a zdravotního pojištění jsou obsaženy v Zákoně č.261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů. V rámci nemocenských dávek jsou provedené úpravy doplněny ve stávajícím Zákoně č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění.

3.1.1.8 Vyměřovací základ

Do konce roku 2007 se vyměřovací základ pro pojistné týkal jen osob samostatně výdělečně činných a jeho roční výše činila 486 000 Kč. Zákonem č.261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů byl od ledna letošního roku zaveden i u zaměstnanců, u kterých doposud při odvodu horní hranice neexistoval. Zároveň byla pevná částka maximálního vyměřovacího základu stanovena ve výši 48násobku průměrné mzdy v národním hospodářství, analogicky 4 násobku měsíční průměrné mzdy. Zavedení maximální výše vyměřovacího základu se netýká pouze pojistného na sociální zabezpečení, ale platí i pro pojistné na všeobecné zdravotní pojištění.

3.1.1.9 Zaměstnanci

K 1.1.2007 došlo ke změně zákona č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a také se zákonem č. 264/2006 Sb. změnil příspěvek na státní politiku zaměstnanosti. Mimo jiné se ve změnách objevila úprava vyměřovacího základu zaměstnance pro odvod pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti. Byl stanoven jako úhrn příjmů, které jsou předmětem daně z příjmů fyzických osob podle zákona o daních z příjmů a nejsou od této daně osvobozeny, a které zaměstnavatel zúčtoval zaměstnanci v souvislosti se zaměstnáním, které zakládá účast na nemocenském pojištění.

Pro rok 2008 byl vymezen maximální vyměřovací základ ve výši **1 034 880 Kč**. Pokud bude zaměstnanec měsíčně vydělávat více jak **86 240 Kč**, nově stanoveného maxima dosáhne. To znamená, že když bude v kalendářním roce úhrn vyměřovacích základů zaměstnance přesahovat maximální vyměřovací základ, neplatí tento zaměstnanec ani jeho zaměstnavatel v tomto kalendářním roce pojistné z částky, která přesahuje dané maximum.

Zaměstnanec, který bude za celý kalendářní rok současně dosahovat příjmů od více jak jednoho zaměstnavatele a celková přijatá částka překročí stanovené maximum vyměřovacího základu, může požádat jak zdravotní pojišťovnu, tak okresní správou sociálního zabezpečení o

vrácení přeplatku na pojistném. K tomu je ale potřeba potvrzení od všech zaměstnavatelů, kde byl odvod prováděn.

3.1.1.10 OSVČ

Pro osoby samostatně výdělečně činné se změnila výše stropu maximálního vyměřovacího základu, a to zvýšením o **548 880 Kč** (z původních 486 000 Kč na 1 034 880 Kč). Současně dochází ke změně u minimálního základu pro odvod. Doposud se jednalo o částku, kterou si OSVČ určily samy, od roku 2006 do konce roku 2007 nesměla být ale menší než 50 % příjmu ze samostatné výdělečné činnosti, a to po odpočtu výdajů vynaložených na jeho dosažení. (Pro informaci – pro rok 2004 se jednalo o 40 %, pro rok 2005 o 45 %).

Vzhledem k tomu, že maximální vyměřovací základ je stanoven na roční bázi, od začátku letošního roku se i minimální vyměřovací základ mění z měsíčního na 12násobek 50% průměrné mzdy.

Přehled minimálních záloh na zdravotní, sociální pojištění a daň pro OSVČ (hlavní činnost) od 1.1. 2008:

Minimální zálohy pro OSVČ od 1.1.2008		
Zdravotní pojištění		1 456 Kč měsíčně
Sociální pojištění	důchod. + státní politika zam.	1 596 Kč měsíčně
	nemocenské	238 Kč měsíčně
Daň	Do 30 tis. Kč daňové povinnosti	neplatí se
	Od 30 tis. do 150 tis.	40 % pololetně
	nad 150 tis.	1/4 čtvrtletně

3.1.2 Daň z příjmů právnických osob

Daňová reforma znamená snížení daně z příjmů právnických osob až na 19 %. Zároveň se mění pravidla pro daňovou uznatelnost finančních nákladů a padají omezení pro vstupní cenu osobních automobilů uplatnitelnou formou odpisů do daňových nákladů. Příjmy z prodeje podílů jsou od daně osvobozeny.

Součástí vládního reformního balíčku (zákon č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů) je zásadní novela zákona č. 586/1992, o daních z příjmů.¹⁵

Hlavní změny týkající se daně z příjmů právnických osob

- snížení sazby daně z příjmů právnických osob až na 19 %
- nová pravidla pro daňovou uznatelnost finančních nákladů
- osvobození příjmů z prodeje podílů od daně
- zrušení omezení pro vstupní cenu osobních automobilů
- zavedení povinnosti závazného posouzení daňových důsledků některých transakcí finančním úřadem

Součástí novely je také množství dílčích změn týkajících se například pohledávek a závazků či závazného posouzení daňových důsledků některých transakcí v oblasti technického zhodnocení majetku nebo uplatnění odčitatelné položky na výzkum a vývoj atd. Finančnímu úřadu ovšem podnikatel za rozhodnutí o závazném posouzení zaplatí správní poplatek 10 000 Kč.

3.1.2.1 Nižší daň z příjmů právnických osob

Jednou z daňových oblastí, které zákon upravuje, je daň z příjmů právnických osob. Nejdůležitější změnou novely je bezesporu změna samotné sazby daně z příjmů právnických osob. Současná 24% daň bude do roku 2010 postupně klesat, a to až k 19 %.

---

¹⁵ Server e Podnikatel.cz [online] cit. dne 20.5.2008. Dostupné z
<<http://www.podnikatel.cz/firma/dane/special-reforma-pd-pravnicke-osoby/>>

Snižování daně z příjmů právnických osob	
Rok	Sazba daně
2007	24 %
2008	21 %
2009	20 %
2010	19 %

Sníženou daňovou sazbou však uplatní poplatníci až v daňovém přiznání v roce 2009, tedy za rok 2008.

3.1.2.2 Daňová uznatelnost finančních nákladů

Zásadně se mění také definování nových pravidel pro daňovou uznatelnost finančních nákladů, a to včetně samotného zavedení pojmu finančních nákladů. Poměr vlastního kapitálu a dluhu 1:2 omezuje uznatelnost finančních nákladů z úvěrů a půjček od spojených osob, respektive z úvěrů a půjček, u kterých zajištění poskytuje spojená osoba. Poměr vlastního kapitálu a dluhu 1:6 (od roku 2009 1:4) omezuje uznatelnost finančních nákladů u všech úvěrů a půjček (od spojených i nespojených osob). Za zcela daňově neuznatelné se považují finanční náklady z podřízených úvěrů a půjček a z úvěrů a půjček, kdy se věřitel podílí na zisku dlužníka. Celková výše daňově uznatelných finančních nákladů je omezena sazbou odvozenou od průměrné úrokové sazby na mezibankovním trhu depozit se splatností 12 měsíců zvýšenou o 4 %. Nová pravidla platí pro smlouvy uzavřené po 1. lednu 2008 a pro smlouvy s uzavřeným dodatkem, který mění jistiny nebo úrokovou sazbu po tomto datu. Od roku 2010 platí nová pravidla pro všechny smlouvy.

3.1.2.3 Osvobození příjmů z prodeje podílů

K důležitým změnám patří také skutečnost, že se pro právnické osoby nově zavádí osvobození příjmů z prodeje podílů na dceřiných společnostech (při splnění určitých předpokladů). Osvobozeny budou příjmy jednak z prodeje akcií, jednak z prodeje obchodních podílů.

3.1.2.4 Neomezená vstupní cena osobních automobilů

Zrušením paragrafu 29 odstavce 10 padlo omezení vstupní ceny osobních automobilů na částku 1 500 000 Kč. V roce 2008 je tedy možné při nákupu dražších osobních aut (kategorie M1) uplatnit celou pořizovací cenu formou odpisů do daňových výdajů. Současně došlo k přesunu osobních automobilů mezi odpisovými skupinami a osobní automobily by tak měly být odpisovány ve 2. odpisové skupině, kde je doba odpisování 5 let.

3.1.2.5 Regulační poplatky ve zdravotnictví z hlediska daně z příjmů

Zákon o stabilizaci veřejných rozpočtů zavádí tzv. regulační poplatky. Podle §16a novely zákona o veřejném zdravotním pojištění má zdravotnické zařízení povinnost vybrat regulační poplatek, pokud se nejedná o výjimku, která je stanovena v odstavci 2 a 3 stejného paragrafu. Tento poplatek je příjmem zdravotnického zařízení, je tedy součástí úplaty za zdravotnickou službu nebo zboží. Z hlediska daně z příjmů představují regulační poplatky zdanitelný příjem poplatníka. Pokud poplatník vede daňovou evidenci, bude regulační poplatek příjmem v okamžiku jeho inkasa, pokud vede účetnictví, bude se jednat o příjem podle účetních předpisů.

3.1.3 Majetkové daně

V majetkových daních došlo od ledna 2008 k několika změnám. Druhá příbuzenská skupina je osvobozena od daně dědické a darovací. U daní z převodu nemovitostí došlo ke zvýšení koeficientů pro úpravu základní sazby daně z nemovitostí a k zavedení fakultativních místních koeficientů.

Mezi majetkové daně patří daň z nemovitosti, daň dědická, daň darovací a daň z převodu nemovitostí. Někdy se řadí k majetkovým daním i daň silniční, přestože se nejedná o

typickou majetkovou daň. Daň z nemovitosti řeší Zákon č. 338/1992 Sb., o dani z nemovitosti, daň dědická, darovací a z převodu nemovitostí je upravena Zákonem č. 357/1992 Sb., o dani dědické, dani darovací a dani z převodu nemovitostí, daň silniční pak Zákonem č. 16/1993 Sb., o dani silniční.¹⁶

Hlavní novinky v majetkových daních od 1.1.2008

- osvobození poplatníků ze skupiny I a II od daně dědické a darovací
- osvobození zemědělských pozemků od daně z nemovitosti, jestliže tak obec stanoví závaznou vyhláškou
- zvýšení koeficientu pro úpravu základní sazby daně z nemovitostí u obcí do 1000 obyvatel
- zavedení fakultativních místních koeficientů u daní z nemovitosti, které budou v kompetenci samotných obcí.

3.1.3.1 Daň z nemovitosti

Samotná daň z nemovitosti se rozděluje na dvě daně – daň z pozemků a daň ze staveb, přičemž předmětem daně z pozemku jsou pozemky, které jsou v ČR vedeny v katastru nemovitostí (blíže viz § 2 Zákona č. 338/1992 Sb., o dani z nemovitosti), a předmětem daně ze staveb jsou stavby vyjmenované v § 7 Zákona č. 338/1992 Sb., o dani z nemovitosti.

Změny od 1. 1. 2008

V souvislosti s daňovou reformou v rámci stabilizace veřejných rozpočtů došlo od 1. 1. 2008 k **osvobození od daně z nemovitosti** pozemků orné půdy, chmelnic, vinic, ovocných sadů a trvalých travních porostů, jestliže tak obec stanoví závaznou vyhláškou. Podle této vyhlášky se pak postupuje poprvé až ve zdaňovacím období roku 2009.

Zároveň došlo ke **zvýšení koeficientů** v § 6 odst. 4a), kterým se upravuje základní sazba daně z nemovitostí v obcích do 1000 obyvatel (ostatní zůstávají stejné). Koeficient od 1. 1. 2008 je 1,0 v obcích do 1 tis. obyvatel, přičemž pro přiřazení koeficientu k jednotlivým obcím je rozhodný počet obyvatel obce podle posledního sčítání lidu.

Novela zákona o dani z nemovitosti zavedla od 1. 1. 2008 i tzv. **fakultativní místní koeficienty**, které jsou plně v kompetenci obce. Jde o to, že obec může (i nemusí) obecně závaznou vyhláškou stanovit jeden místní koeficient ve výši 2, 3, 4, nebo 5 pro všechny nemovitosti na území celé obce. Tímto koeficientem se pak vynásobí daňová povinnost poplat-

¹⁶ Server e Podnikatel.cz [online] cit. dne 20.5.2008. Dostupné z
<<http://www.podnikatel.cz/firma/dane/special-reforma-pd-majetkove/>>

níka za jednotlivé druhy pozemků, staveb, samostatných nebytových prostorů a za byty, popř. jejich soubory.

3.1.3.2 Daň dědická

Předmětem této daně je majetek, který byl nabyt zděděním. Jedná se o:

- **nemovitosti**, tedy věci nemovité, byty a nebytové prostory a
- **movitý majetek**, tedy věci movité, cenné papíry, peněžní prostředky v české a cizí měně, pohledávky a majetková práva a jiné majetkové hodnoty.

Poplatníkem této daně je dědic, který nabyt dědictví (ať už celé nebo jeho část) ze závěti nebo ze zákona (např. situace, kdy zemřel otec rodiny s manželkou a dětmi a nezanechal závěť. Jeho majetek tak bude rozdělen mezi první dědickou skupinu, tj. děti a manželku, rovným dílem) nebo z obou těchto právních důvodů. Poplatníci jsou pro účely výpočtu daně dědické, darovací a daně z nemovitostí podle § 11 Zákona č. 357/1992 Sb., o dani dědické, dani darovací a dani z převodu nemovitostí rozděleny do tří skupin, které vyjadřují určitý vztah poplatníka k zůstaviteli:

I. skupina: - příbuzní v řadě přímé (děti, rodiče, prarodiče) a manželé

II. skupina: - příbuzní v řadě pobočné (tedy sourozenci, synovci, neteře, strýcové a tety) a manželé dětí (zeťové a snachy), děti manžela (nevlastní děti), rodiče manžela (tchán, tchýně), manželé rodičů (nevlastní rodiče) a osoby, které s nabyvatelem, dárce nebo zůstavitelem žily nejméně po dobu jednoho roku před převodem nebo smrtí zůstavitele ve společné domácnosti a které z tohoto důvodu pečovaly o společnou domácnost nebo byly odkázány výživou na nabyvatele, dárce nebo zůstavitele.

III. skupina: - ostatní fyzické osoby a právnické osoby

Základem daně dědické je cena nabytého majetku, kterou je však ze zákona možné snížit např. o dluhy zůstavitele, které přešly na dědice z dědictví, cenu majetku, který je od daně osvobozen, přiměřené náklady spojené s pohřbem zůstavitele, odměnu a hotové výdaje notáře, který byl soudem pověřen řízením o dědictví apod. Základ daně je upraven § 4 Zákona č. 357/1992 Sb., o dani dědické, dani darovací a dani z převodu nemovitostí.

Při řízení o dědictví je potřeba si uvědomit, že přijmutím dědictví přecházejí na dědice i všechny dluhy, které vznikly před úmrtím dané fyzické osoby, a náklady na řízení o dědictví.

Dědic za zděděné dluhy odpovídá však jen do výše zděděného majetku. Ze zákona je možné dědictví i odmítnout. V tom případě pak majetek i s dluhy přechází na stát, který z něj nejprve uhradí náklady řízení (tedy poplatky za notáře, popř. další výdaje) a teprve poté dluhy. V § 175 občanského soudního řádu je popsáno přesné pořadí jednotlivých druhů dluhů, které budou uhrazovány s tím, že pokud majetek nebude postačovat, budou částky v těchto skupinách rovnoměrně kráceny. Neproplacené zbytky dluhů zaniknou.

Ne všechn movitý a nemovitý majetek, který je předmětem dědictví, však podléhá dani dědické. Od daně dědické jsou **osvobozeny** věci movité a nemovité, které jsou zděděny mezi osobami zařazenými v I. skupině, další věci uvedené v § 19 odst. 2 a bezúplatně nabyté věci dle § 20.

Sazby daně dědické jsou pro jednotlivé skupiny poplatníků uvedeny v § 12, 13 a 14 Zákona č. 357/1992 Sb., o dani dědické, dani darovací a dani z převodu nemovitostí. Pohybují se při výši majetku do jednoho milionu od 1 – 7 %, přičemž výsledná částka se pak ještě vynásobí koeficientem 0,5. Daňový subjekt je povinen podat přiznání k dani dědické, přičemž splatnost této daně je podle § 18 do 30 dnů od doručení platebního výměru.

3.1.3.3 Daň darovací

I při obdržení daru je nutné zaplatit daň, která je upravena v § 5 - 7 Zákona č. 357/1992 Sb., o dani dědické, dani darovací a dani z převodu nemovitostí. Darem se předpokládá bezúplatné nabytí majetku (nemovitost, movitý majetek, jiný majetkový prospěch) na základě právního úkonu (např. darovací smlouva). Co naopak není předmětem daně darovací, je vyjmenováno v § 6 odst. 3 (např. bezúplatné nabytí majetku, které je příjmem, dotace, příspěvky a podpory apod.)

Co se týče movitého majetku, musí se z něj zaplatit darovací daň i v případě, že dar byl darován z ciziny do tuzemska nebo obráceně nebo byl darován v cizině a dovezen poté do tuzemska apod.

Pozor! Při dovozu daru z třetích zemí (země mimo EU) je nutné kromě darovací daně zaplatit i clo, pokud není od cla osvobozen. Při výpočtu daně se pak toto clo od základu daně odečítá. Další položky, které se od základu daně odečítají, jsou uvedeny v § 7 odst. 1.

Poplatníkem daně z příjmu je nabyvatel, tedy ten, kdo dar obdržel, přičemž se může jednat o osobu fyzickou i právnickou. Výjimka je pouze při darování do zahraničí, v tomto případě je poplatníkem dárce. Je potřeba ale myslet na to, že pokud poplatník není dárce (nejedná se tedy o dar ze zahraničí nebo do zahraničí), je dárce ručitelem za to, že nabyvatel daru daň

darovací zaplatí. Poplatníci se stejně jako v případě daně dědické rozdělují do tří skupin, přičemž od daně je osvobozena opět skupina I.

3.1.3.4 Daň z převodu nemovitosti

Předmětem této daně je především úplatný převod nebo přechod vlastnictví k nemovitostem. Ovšem daň z převodu nemovitosti se musí platit i např. při bezúplatném zřízení věcného břemene při nabytí nemovitosti darováním. Pokud dochází k výměně nemovitostí, jejich výměna se považuje za jeden převod a daň se vybere z převodu té nemovitosti, z jejíhož převodu je daň vyšší. Předmět této daně rozebírá podrobně § 9.

Základem daně je cena nebo hodnota převáděné nemovitosti. Pokud však cenu ani hodnotu nelze zjistit, stanoví se cena podle zvláštního předpisu (např. podle Zákona č. 151/1997 Sb., o oceňování majetku). Sazba daně pak činí 3 % ze základu daně, přičemž sazba daně je stejná pro všechny tři skupiny poplatníků. I v případě této daně jsou výjimky v souvislosti s osvobozením od daně. Jedná se především o první úplatný převod nebo přechod vlastnictví ke stavbě, která je novou stavbou. Další příklady jsou uvedeny v § 20.

Poplatníkem je ve většině případů prodávající, ale pro případ nezaplacení této daně je nabyvatel ručitelem. V souvislosti s daní z převodu nemovitostí se podává daňové přiznání, přičemž poplatník je povinen jej podat místně příslušnému správci daně podle § 21 nejpozději do konce třetího měsíce následujícího po měsíci, v němž byl zapsán vklad práva do katastru nemovitostí, či nabytí účinnosti smlouva o úplatném převodu vlastnictví k nemovitosti apod. Takže např. pokud byl vklad zapsán 7. července, musí být daňové přiznání k dani z převodu nemovitosti podáno do konce října. Daňové přiznání se nepodává, pokud se jedná o bezúplatné nabytí nebo poskytnutí majetku, je-li od daně osvobozeno.

Pokud se stane, že poplatník daň nezaplatí, je povinen zaplatit daň ručitel, tedy nabyvatel (kupující). Ten pak tuto částku může po poplatníkovi vymáhat jako tzv. regres. Tento způsob je ve skutečnosti velmi rizikový, proto v praxi často dochází k tomu, že kupní cena a daň je uložena na speciálním účtu v bance, se kterým nemohou obě strany disponovat. Po zápisu vlastnického práva prodávajícího v katastru nemovitostí banka vyplatí prodávajícímu

cenu nemovitostí a zároveň sama uhradí finančnímu úřadu příslušnou daň. 3.2 Nepřímé daně

3.2.1 DPH

Daň z přidané hodnoty se od ledna od základu změnila. Snížená sazba DPH se z 5 % zvýšila na 9 %. Druhou změnou je možnost tzv. skupinové registrace k DPH. A třetí využití snížené sazby DPH u bytové výstavby a nová definice sociálního bydlení.

Reforma veřejných financí přinesla v oblasti daní i legislativní změny v zákoně č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty (DPH). Zvýšila sníženou sazbu DPH, zavedla se tzv. skupinová registrace a nově se nadeřinovalo sociální bydlení.¹⁷

Hlavní novinky v zákoně o DPH

- zvýšení snížené sazby daně z 5 na 9 %
- základ daně nově obsahuje také ekologické daně
- zavedení tzv. skupinové registrace k DPH
- změna využití snížené sazby DPH u bytové výstavby včetně změny přílohy č. 2 (vypuštění stavebních a montážních prací u staveb pro sociální bydlení a nová definice staveb pro sociální bydlení)
- zavedení závazného posouzení pro stanovení sazby daně
- rozšíření možnosti vrácení daně v rámci zahraniční pomoci z prostředků nenávratné zahraniční pomoci na výzkum a vývoj

3.2.2 Spotřební daně

Spotřební daně přichystaly nový přírůstek. Do "rodiny" k nim přibyly tzv. ekologické daně. Jedná se o daň z elektřiny, daň z plynu a daň z pevných paliv. K tomu se také od prvního ledna zvýšila sazba daně na tabák.

Reforma samozřejmě neminula ani spotřební daně. Kromě zvýšení dosavadních spotřebních daní na tabák přišla vláda se třemi novými nepřímými daněmi účinnými od 1. 1.

---

¹⁷ Server e Podnikatel.cz [online] cit. dne 20.5.2008. Dostupné z <<http://www.podnikatel.cz/firma/dane/dan-z-pridane-hodnoty-dph/>>

2008. Jsou jimi daň z elektřiny, daň z plynu a daň z pevných paliv. Souhrnně se označují jako tzv. ekologické daně.¹⁸

3.2.2.1 Daň z tabákových výrobků

ČR se Evropské unii zavázala, že v lednu 2008 bude minimální spotřební daň na cigarety nejméně 64 eur na 1000 cigaret a minimálně 57 % z maloobchodní ceny tisícovky nejběžnějších cigaret. Proto vláda v rámci reformy schválila zvýšení sazeb daně z tabákových výrobků:

Předchozí sazby daně z tabákových výrobků			
Sazba daně	Procentní část	Pevná část	Minimální
Cigarety	27 %	0,88 Kč/kus	Celkem nejméně 1,64 Kč/kus
Doutníky		0,90 Kč/kus	
Balený tabák		905,00 Kč/kg	
Sazby daně z tabákových výrobků od 1. 1. 2008			
Sazba daně	Procentní část	Pevná část	Minimální
Cigarety	28 %	1,03 Kč/kus	Celkem nejméně 1,92 Kč/kus

¹⁸ Server e Podnikatel.cz [online] cit. dne 20.5.2008. Dostupné z <http://www.podnikatel.cz/firma/dane/special-reforma-nd-spotrebni/>

Předchozí sazby daně z tabákových výrobků			
Sazba daně	Procentní část	Pevná část	Minimální
Doutníky		1,15 Kč/kus	
Balený tabák		1280,00 Kč/kg	

Díky silnému kurzu koruny ale k zvýšení daně dojít vůbec nemuselo, unijním požadavkům odpovídala i předchozí sazba. Zdražení tabákových výrobků ale nastalo výrazné. Nejlevnější 40g balení tabáku tak nyní stojí minimálně 80 korun, cigarety zdražily o 7 korun.

Novela zákona o spotřební dani se týká rovněž úprav v oblasti daňového zvýhodnění biopaliv a začlenění zákona o barvení a značkování některých středních a těžkých plynových, těžkých topných a mazacích olejů do rámce zákona o spotřebních daních.

3.2.2.2 Ekologická daň

Ekologické daně se rozlišují na tři typy. Prvním je daň z elektřiny. Jejím plátcem bude dodavatel, který dodal elektřinu konečnému spotřebiteli. Základem daně je množství elektřiny v MWh. Sazba daně činí 28.30 Kč / MWh. Jedinou výjimkou, která je osvobozená od daně, je elektřina ekologicky šetrná.

Druhou daní je daň z pevných paliv. Plátcem této daně je též dodavatel, který na daňovém území dodal pevná paliva konečnému spotřebiteli. Předmětem daně jsou pevná paliva, tj. černé i hnědí uhlí, koks a rašeliny. Základem daně je množství pevných paliv vyjádřené v GJ spalného tepla v původním vzorku. Sazba daně činí 8.50 Kč/GJ v původním vzorku. Od daně jsou osvobozena pevná paliva určená k výrobě elektřiny.

Poslední ekologickou daní je daň ze zemního plynu a některých dalších plynů. Platí ji dodavatel, který na daňovém území dodal plyn konečnému spotřebiteli. Předmětem daně je plyn určený pro pohon motorů (sazba 264,80 Kč / MWh), výrobu tepla (30,60 Kč / MWh) či pro stacionární motory, pro stroje používané při stavbách (30,60 Kč / MWh). Od daně je osvobozen zemní plyn určený pro výrobu tepla v domácnostech a v domovních kotelnách.

Podnikatelé, kteří se zabývají komoditami, jež jsou předmětem ekologických daní, by měli posoudit dopad ekologických daní na svou obchodní činnost. Musí počítat s povinností podávat daňová přiznání a platit daň celním úřadům. Současně bude třeba nastavit informační systém a interní postupy společností za účelem správného uplatnění a výpočtu daní. Současně by ale neměli zapomínat na možnosti osvobození z daně. Díky ekologickým daním podraží elektřina, přičemž firmám něco přes 10 % (některým i o 15 %). Zavedení daně z paliv se sice díky zásobám neprojeví ihned, ale dá se očekávat další zdražení pohonných hmot.

3.3 Sociální politika

3.3.1 Zaměstnanost

Od nového roku se také mění zákon o zaměstnanosti. Novelizují se hlavně tři oblasti. Zpřísňuje se poskytování dávek v nezaměstnanosti, přitvrzují se sankce za nelegální práci a mění se poměr příspěvků na zaměstnávání zdravotně těžce postižených osob a ostatních osob se zdravotním postižením.

Reforma veřejných financí mění právní předpisy i v oblasti zaměstnanosti. Novelizace zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, se dotýká především tří oblastí. Jsou jimi dávky v nezaměstnanosti, dále pak zpřísnění postihu nelegální práce a nakonec zaměstnávání zdravotně postižených.¹⁹

3.3.1.1 Dávky v nezaměstnanosti

Dle nové právní úpravy přestává mít právo na podporu v nezaměstnanosti ten uchazeč, se kterým byl v době posledních 6 měsíců před zařazením do evidence uchazečů o zaměstnání zaměstnavatelem skončen pracovní právní vztah z důvodu porušení povinnosti vyplývající z právních předpisů vztahujících se k jím vykonávané práci zvláště hrubým způsobem. To platí i v případě skončení jiného pracovního vztahu z obdobného důvodu. Zákon se snaží zpřísnit vyplácení podpor v nezaměstnanosti. V předchozí právní úpravě tento problém vůbec nebyl řešen. Nové opatření pomáhá řešit situace, kdy se stal uchazeč o zaměstnání nezaměstnaným kvůli svému vlastnímu jednání a kdy vědomě přispěl k ukončení pracovního poměru. Díky změnám v zákoně již nemají tito uchazeči právo na podporu v nezaměstnanosti. Toto omezení

---

¹⁹ Server e Podnikatel.cz [online] cit. dne 20.5.2008. Dostupné z <<http://www.podnikatel.cz/zamestnanost/>>

se netýká všech, kteří porušili povinnosti spojené s jejich prací, nýbrž jen těch, u kterých došlo k obzvláště závažnému porušení.

3.3.1.2 Nelegální práce

Druhou změnou je zpřísnění sankcí za nelegální práci. Předchozí postihy nebyly dostatečně účinné a nepomáhaly snížit tento nežádoucí jev na trhu práce. Dříve byl uchazeč o zaměstnání, který vykonával nelegální práci, sice vyřazen z evidence uchazečů o zaměstnání, ale jediným postihem mu pak byla skutečnost, že se mu v následující evidenci zkrátila podpůrná doba pro poskytování podpory v nezaměstnanosti o dobu jeho vyřazení z evidence, maximálně však o 3 měsíce. O zařazení do evidence mohl klidně požádat již druhý den po předchozím vyřazení. Toto již nyní nebude možné. Uchazeč vyřazený z evidence z důvodu výkonu nelegální práce bude moci znovu požádat o zařazení do evidence uchazečů až po uplynutí 6 měsíců ode dne vyřazení. Navíc následné krácení podpůrné doby zůstává zachováno.

3.3.1.3 Příspěvky na zaměstnance zdravotně postižené

Jelikož objem peněz vydávaný na podporu zaměstnávání zdravotně postižených v posledních letech značně narůstal (V roce 2006 byl objem těchto prostředků 2 násobkem roku 2005 a v roce 2007 dokonce 3 násobkem) a množství zaměstnávaných osob se zdravotním postižením v podstatě stagnoval, rozhodla se vláda pozměnit legislativu i v této oblasti.

Od změny zákona si zákonodárci slibují efektivnější podporu zaměstnávání osob se zdravotním postižením. Zároveň je cílem eliminovat možnosti zneužívání těchto příspěvků. Často totiž zaměstnavatelé pobírali příspěvek na osoby, které v reálu vůbec nepracovaly. Zjistilo se, že v mnoha případech zaměstnavatelé vypláceli osobám se zdravotním postižením, zejména těm s těžším zdravotním postižením, minimální mzdu, která u těchto osob činí 4 000 Kč. Ze zbývajících částí celkové výše poskytnutého příspěvku cca 13 000 Kč zaměstnavatelé uhradili tu část pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti a pojistného na veřejné zdravotní pojištění, kterou byli za sebe povinni odvést. Po odečtení těchto úhrad zůstávalo zaměstnavateli přibližně 6 000 Kč. Odhaduje se, že takovýchto případů mohla být skoro jedna třetina.

Jakých změn se tedy zaměstnavatelé dočkají? Příspěvek na podporu zaměstnávání osob se zdravotním postižením je poskytován ve výši skutečně vynaložených mzdových nákladů na zdravotně postiženého zaměstnance (včetně pojistného na sociální zabezpečení a

příspěvku na státní politiku zaměstnanosti a pojistného na veřejné zdravotní pojištění, které zaměstnavatel za sebe odvedl z vyměřovacího základu tohoto zaměstnance). Nyní se stanovila méně rozdílná výše příspěvku pro osoby s těžším zdravotním postižením a pro ostatní osoby se zdravotním postižením. Pro skupinu s těžším zdravotním postižením činí příspěvek 9 000 korun a pro ostatní 6 500 korun.

Zmenšení vzájemného poměru obou částek je motivováno snahou, předejít kalkulaci zaměstnavatelů, aby jen osoby s těžším postižením účelově nezaměstnávaly do pracovního poměru, přičemž ostatní osoby se zdravotním postižením jsou v praxi skutečně zaměstnávány v nepoměrně větším počtu.

Zároveň je vyloučeno poskytování tohoto příspěvku v souběhu s příspěvkem na vytváření pracovních příležitostí v rámci veřejně prospěšných prací a na vyhrazení společensky účelného pracovního místa v případě, že budou vytvořena pro osoby se zdravotním postižením.

3.3.2 Životní a existenční minimum

Částky životního a existenčního minima pro rok 2008 zůstávají na úrovni roku 2007. Minima se využívají pro výpočet dávek pomoci v hmotné nouzi či státní sociální podpory nebo pro stanovení nezabavitelné částky v případě exekuce. V soukromé rovině například při výpočtu alimentů v rozvodovém řízení.

Institut životního a existenčního minima je ustanoven Zákonem číslo 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, v platném znění. Jedná se o minimální společensky uznané hranice peněžních příjmů k zajištění výživy občanů a ostatních základních osobních potřeb. Existenční minimum je minimální částka umožňující přežití.

Životní minimum = minimální hranice peněžních příjmů fyzických osob k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb.

Existenční minimum = minimální hranice příjmů osob nezbytných k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb na úrovni umožňující přežití.

Životní ani existenční minimum však nezahrnují nezbytné náklady na bydlení, které se posuzují zvlášť.²⁰

3.3.2.1 Částky životního a existenčního minima

Částky životního minima za měsíc platné od 1.1.2008	
Životní minimum pro	Částka
Jednotlivce	3 126 Kč
první osobu v domácnosti	2 880 Kč
Druhou a další osobu v domácnosti, která není nezaopatřeným dítětem	2 600 Kč
nezaopatřené dítě ve věku do 6 let	1 600 Kč
nezaopatřené dítě ve věku 6 až 15 let	1 960 Kč
nezaopatřené dítě ve věku 15 až 26 let	2 250 Kč

Životní minimum se přitom posuzuje jako součet všech částek životního minima jednotlivých členů v domácnosti.

---

²⁰ Server e Podnikatel.cz [online] cit. dne 20.5.2008. Dostupné z <<http://www.podnikatel.cz/zivotni-minimum/>>

Částka existenčního minima za měsíc platná od 1. 1. 2008	
Existenční minimum	2 020 Kč

Existenční minimum je možné podle zákona použít s výjimkou nezaopatřeného dítěte, poživatele starobního důchodu, osoby plně invalidní a osoby starší 65 let.

3.3.2.2 Započitatelné příjmy

Do započitatelných příjmů v tomto případě patří, kromě minima výjimek, téměř všechny představitelné příjmy. Vedle dávek nemocenského pojištění, podpory v nezaměstnanosti, mzdových nároků, které za zaměstnavatele vyplatil úřad práce, nebo všech příjmů, které podléhají dani z příjmů fyzických osob, jsou to také příjmy ze závislé činnosti, funkční požitky, příjmy z kapitálového majetku či z pronájmu. A příjmy z podnikání – ovšem až po odečtení výdajů potřebných na dosažení, zajištění a udržení těchto příjmů, po odpočtu daně z příjmů a pojistného. Do příjmů se pro tyto účely započítávají také veškeré příjmy ze zahraničí.

Výjimky – za započitatelný příjem se nepovažuje především:

- příspěvek na péči
- část sociálního příplatku a příspěvku na úhradu potřeb dítěte náležející ze zdravotních důvodů
- dávky sociální péče poskytované vzhledem ke zdravotnímu stavu
- zvláštní příspěvek k důchodu poskytovaný podle zvláštních právních předpisů

3.3.2.3 Valorizace

Zvyšování částek životního a existenčního minima je v kompetenci vlády. Vláda může minima svým nařízením zvyšovat vždy od 1. ledna příslušného roku podle vývoje spotřebitelských cen, ale také mimo tento pravidelný termín. V roce 2008 zůstává životní a existenční minimum na úrovni platné od 1. ledna 2007.

Využití životního a existenčního minima

Hlavní využití životního a existenčního minima je v oblasti pomoci v hmotné nouzi podle Zákona číslo 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů.

Životní minimum plní rozhodující úlohu při posuzování hmotné nouze i jako sociálně-ochranná veličina. Institut existenčního minima pak byl zaveden pro dospělé osoby v hmotné nouzi z důvodu větší motivace.

Životní minimum se využívá především:

- Při zjišťování nároku na dávky státní sociální podpory jako je přírůbek na dítě a sociální přírůbek podle Zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, v platném znění.
- Dále v soudní praxi pro výpočet alimentární povinnosti.
- V neposlední řadě pro výpočet nezabavitelné částky při exekuci, kdy se kombinuje životní minimum povinného s jeho zákonnými náklady na bydlení a nezabavitelnou částkou na každou osobu, které musí povinný poskytovat výživné.

Příklady použití životního a existenčního minima v dávkách pomoci v hmotné nouzi

Modelové příklady živobytí, ze kterého úřady vycházejí při určení výše příspěvku na živobytí, pro nezaměstnaného samostatně žijícího jednotlivce ve věku 30 let podle Ministerstva práce a sociálních věcí.

Živobytí na úrovni životního minima - například v případě, kdy uchazeč o zaměstnání je nezaměstnaný 10 měsíců. Nemá tedy již nárok na podporu v nezaměstnanosti a splňuje všechny zákonem dané podmínky (nemůže najít vhodné zaměstnání, přestože se o to prokaza-

telně snaží, nemá žádný majetek, který by využil k řešení své tíživé sociální situace, využívá všech zákonných nároků jako je nárok na dávky státní sociální podpory, výživné apod.).

Živobytí na úrovni existenčního minima - například v případě, kdy je uchazeč o zaměstnání nezaměstnaný 14 měsíců. Od 1. 1. 2008 totiž živobytí odpovídá výši existenčního minima, pokud osoba není zaměstnaná nebo jinak výdělečně činná nepřetržitě po dobu delší než 12 měsíců.

Příklady životního minima různých typů domácností za měsíc	
Počet osob v domácnosti	Částka
ednotlivec	3126 Kč
2 dospělí	2880 Kč + 2600 Kč = 5480 Kč
1 dospělý, 1 dítě ve věku 5 let	2880 Kč + 1600 Kč = 4480 Kč
2 dospělí, 1 dítě ve věku 5 let	2880 Kč + 2600 Kč + 1600 Kč = 7080 Kč
2 dospělí, 2 děti ve věku 8 a 16 let	2880 Kč + 2600 Kč + 1960 Kč + 2250 Kč = 9690 Kč
2 dospělí, 3 děti ve věku 5, 8 a 16 let	2880 Kč + 2600 Kč + 1600 Kč + 1960 Kč + 2250 Kč = 11 290 Kč

3.3.3 Státní sociální podpora

3.3.3.1 Rodičovský příspěvek

Nově zavedený systém třírychlostního čerpání rodičovského příspěvku umožňuje větší svobodu volby rodičů vybrat takový model péče o dítě, který nejlépe vyhovuje jejich potřebám.

Tři rychlosti čerpání

Po peněžitě pomoci v mateřství (22 týdnů věku dítěte) se může volit:

1. Rychlejší čerpání – 11400 Kč do 24 měsíců věku dítěte, pokud máte nárok na peněžitou pomoc v mateřství ve výši alespoň 380 Kč za kalendářní den

(celkový objem čerpání rodičovského příspěvku činí 216 600 Kč)

2. Klasické čerpání – 7600 Kč do 36 měsíců věku dítěte, pokud máte nárok na peněžitou pomoc v mateřství

(celkový objem čerpání rodičovského příspěvku činí 235 600 Kč)

3. Pomalejší čerpání – 7600 Kč do 21 měsíců věku dítěte a dále 3800 Kč do 48 měsíců jeho věku

(celkový objem čerpání rodičovského příspěvku činí 224 200 Kč)

Žádná z rychlostí čerpání rodičovského příspěvku není prvoplánově zvýhodněna. Celkové objemy vyplacených peněz jsou přibližně stejné, mírně je nejvyšší u tříleté varianty.

Dvouletá varianta je výhodná jak pro rodiče, kteří se chtějí vrátit dříve do práce, tak pro rodiny, které plánují dvě děti krátce po sobě. Pokud by se druhé dítě narodilo do dvou let a rodič si opět zvolí rychlejší čerpání, mohl by pobírat 11 400 Kč až čtyři roky.

3.3.3.2 Porodné

Porodné bylo sníženo a je vypláceno v pevné výši, a to pro každé dítě 13 000 Kč. Tato dávka se již automaticky zvyšuje při naplnění valorizačních podmínek, ale rozhodnutím vlády a následně Parlamentu ČR.

Výše porodného v České republice patří k vyššímu evropskému průměru. Neprokazuje se zároveň, že výše porodného je významným pro populační opatření. V řadě zemí, kde se není porodné zavedeno vůbec, nebo je jeho výše menší než u nás, je vyšší porodnost.

3.3.3.3 Přídavek na dítě

Přídavky jsou vypláceny v pevné výši, která je odstupňovaná podle věku dítěte. Přídavek je vyplácen ve třech částkách:

Věk nezaopatřeného dítěte	Výše přídavku na dítě měsíčně v Kč
do 6 let	500
6-5 let	610
15-26 let	700

Nárok na přídavek na nezaopatřené dítě do 26 let mají rodiny s příjmem do 2,4násobku životního minima rodiny. Odstraněn je automaticky valorizační mechanismus zvyšování dávky.

3.4 Zdravotnictví

3.4.1 Lékařská péče

Reforma zdravotnictví se nedotýká pouze pacientů, ale i samotných lékařů. Poskytování zdravotní péče stojí na čtyřech zcela nových předpisech – zákonu o zdravotních službách, zákonu o specifické zdravotní péči, zákonu o zdravotnických zařízeních a samostatné zdravotnické praxi a zákonem o zdravotnické záchranné službě.

Povinnost vybírat poplatky od pacientů

- **30 Kč:**
  - za klinické vyšetření (nehradí se v případě hospitalizovaného pacienta, u kterého žádá o vyšetření lůžkové zdravotnické zařízení),
  - za vyšetření u zubního lékaře,

- za návštěvní službu poskytnutou praktickým lékařem a praktickým lékařem pro děti a dorost,
- za vydání každého plně nebo částečně hrazeného léčivého přípravku předepsaného na receptu, bez ohledu na počet předepsaných balení (na každém receptu mohou být maximálně 2 druhy léčivého přípravku, takže poplatek za recept může činit nejvýše 60 Kč)
- **60 Kč:**
  - za každý den, ve kterém byla poskytována ústavní péče, komplexní lázeňská péče nebo ústavní péče v dětských odborných léčebnách a ozdravovnách, přičemž den přijetí a den ukončení péče se počítá jako jeden den. Poplatek se nevybírám, pokud je pacient na propustce nebo mu je poskytována pouze jednodenní péče na lůžku.
- **90 Kč:**
  - za pohotovostní službu poskytnutou zdravotnickým zařízením, které poskytují LSPP, ústavní pohotovostní službu v sobotu, neděli nebo ve svátek a v pracovních dnech v době od 17 do 7.

Poplatky se nevybírají

Lékaři a zdravotnická zařízení nevybírají poplatky v případě, pokud se jedná o:

- **preventivní prohlídku** u dětí, dospělých, ve stomatologii, gynekologii, vyšetření a prohlídky prováděné v rámci opatření proti infekčním onemocněním a v případě periodické preventivní závodní péče. Novela zákona uvádí, v jakém věku se preventivní prohlídky provádějí,
- **dispenzární péči** poskytovanou vybraným dětem od jednoho roku věku, jsou-li chronicky nemocné a ohroženy poruchami zdravotního stavu (v důsledku nepříznivého rodinného nebo jiného společenského prostředí) a těhotným ženám ode dne zjištění těhotenství (pokud se prokáže průkazem pro těhotné). Nemoci, u nichž se poskytuje dispenzární péče, stanovuje vyhláška Ministerstva zdravotnictví,
- **hemodialýzu,**
- **laboratorní nebo diagnostické vyšetření,** které vyžádá ošetřující lékař,
- **vyšetření lékařem transfuzní služby** při odběru krve, plazmy nebo kostní dřeně,
- případy, kdy lékař, psycholog nebo logoped neprovádí **klinické vyšetření** (např. telefonická konzultace ošetřujícího lékaře s pacientem, rozhovor lékaře s rodinou, atd.)
- **výdej zdravotnických prostředků** předepsaných na poukaz,

- výdej léčivých přípravků, které jsou předepsány na recept, avšak nejsou hrazeny z veřejného zdravotního pojištění (např. antikoncepce předepsaná na recept),
- **výdej léčivých přípravků** předepsaných na recept s uvedením „hradí pacient“,
- **výdej léčivých přípravků**, jejichž výdej není vázán na lékařský předpis,
- **poskytování péče**, která není hrazena z veřejného zdravotního pojištění (jedná se např. o situace, kdy lékař vystaví recept na antikoncepci a zároveň není současně provedeno klinické vyšetření, nebo je-li provedena akupunktura, kosmetické výkony nebo výkony provedené na dožádání soudu, státního zastupitelství apod.).

Od koho se poplatky vybírají a od koho ne

Zákonem je stanoveno, od koho se poplatky vybírají a od koho ne. V případě, že se jedná o pojištěnce umístěné v dětských domovech, ve školská zařízení pro výkon ústavní výchovy či ochranné výchovy, se poplatky **nevybírají**. Stejně tak i jde-li o ochranné léčení nařízené soudem, při léčení infekčního onemocnění, kterému je pojištěnec povinen se podrobit, při nařízené izolaci ve zdravotnickém zařízení a při nařízených karanténních opatřeních.

Může se stát, že pojištěnec prokáže rozhodnutím, oznámením nebo potvrzením, že pobírá pomoc v hmotné nouzi. Pokud není toto potvrzení starší 30 dnů a je vydáno pověřeným obecním úřadem, obecním úřadem obcí s rozšířenou působností, není ani od tohoto pojištěnce vybírán poplatek. Zdravotnické zařízení nebo zařízení lékárenské péče má povinnost doklad pouze zkontrolovat, ne archivovat.

Poplatky se dále nevybírají od :

- pojištěnce, který je osvobozen od povinnosti platit poplatek nebo v případech, ve kterých se podle zákona poplatek nevybírá,
- osoba, která není pojištěncem podle zákona (nemá v ČR trvalý pobyt, ani není zaměstnancem zaměstnavatele, který má sídlo nebo trvalý pobyt na území ČR).

Naopak mezi ty, od kterých jsou poplatky povinně vybírány, patří:

- pojištěnec, který je účasten veřejného zdravotního pojištění,
- pacienti, kteří čerpají zdravotní péči na území ČR, ale jsou pojištěnci jiného členského státu EU nebo státu, se kterým je uzavřena dvoustranná dohoda.
- cizinci, kterým je poskytována zdravotní péče hrazená na základě resortní mezinárodní smlouvy z rozpočtu

Povinnosti zdravotnických zařízení a zařízení lékařské péče

V souvislosti s poplatky vznikají zdravotnických zařízením a zařízením lékařské péče určité povinnosti. V první řadě musí **vybírat poplatky a doplátky**. Pokud je úmyslně, opakovaně a soustavně nevybírají, může jim být uložena pokuta až do výše 50 tisíc korun, přičemž pokuta může být uložena i opakovaně.

Dále jsou tato zařízení povinna **sdělovat informace o poplatcích** zdravotní pojišťovně v rámci vyúčtování poskytnuté zdravotní péče za příslušný kalendářní měsíc nebo čtvrtletí. Tato informace o poplatcích musí obsahovat číslo pojištěnce, výši poplatku, datum, ke kterému se poplatek váže, výši doplatku, který se započítává do limitu 5 tis. Korun, jedná-li se o zařízení lékařské péče. Zdravotnické zařízení ani zařízení lékařské péče však nemá povinnost sledovat u jednotlivých pacientů, kolik již zaplatily na poplatcích a doplácích, které se započítávají do limitu.

Pokud o to pojištěnec nebo jeho zákonný zástupce požádá, musí zdravotnické zařízení nebo zařízení lékařské péče **vystavit doklad o zaplacení** poplatku. Tento doklad musí obsahovat číslo pojištěnce, výši poplatku, datum jeho zaplacení, otisk razítka zdravotnického zařízení, podpis osoby, která poplatek přijala a název léčivého přípravku a výši doplatku, který se započítává do limitu 5 tisíc korun.

3.4.2 Nemocenské pojištění

Systém zdravotního a sociálního pojištění se k 1. 1. 2008 představil v nové podobě. Změny se projeví v otázce vyměřovacího základu pro výpočet pojistného, ve způsobu a výši vyplacení nemocenských dávek, nově byla také zavedena tzv. karenční doba. Naopak v rámci zákona o nemocenském pojištění se některé změny odkládají až na příští rok.

Mezi účastníky nemocenského pojištění patří zaměstnanci a OSVČ, které se pro platbu nemocenského pojištění mohou rozhodnout nebo nemusí. Zaměstnanci mají díky nemocenskému pojištění nárok na: nemocenskou, podporu při ošetřování člena rodiny, vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství a peněžitou pomoc v mateřství. OSVČ z nemocenského pojištění plyne nárok pouze na nemocenskou a peněžitou pomoc v mateřství.

Platnost novelizovaného zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění se odkládá až na leden roku 2009. V praxi to znamená, že se zároveň posouvá účinnost níže navrhovaných bodů a na rozdíl od výše uvedených změn u zdravotního a sociálního pojištění se tak změny v systému nemocenského pojištění neprojeví v plné síle.

Mezi body, které by podle předpokladů měly vstoupit v platnost až příští rok, patří:

1. náhrada mzdy vyplácená po prvních 14 dnů z kapsy zaměstnavatele
2. změna sazeb pojistného, změni se výpočet nemocenské, dávky budou pro mnohé nižší
3. změny ve vyplácení nemocenské u zaměstnavatele s více než 25 zaměstnanci

Změny, které nastanou v příštím roce, by tak měly být obsaženy v novele aktuálního zákona č. 54/1956 Sb., o nemocenském pojištění zaměstnanců.

Důležitým bodem změny je úprava systému poskytování nemocenských dávek, která by měla zajistit snížení počtu případů zneužití těchto dávek. V předchozím roce dostal zaměstnanec za první 3 dny nemoci 25 % z upraveného denního vyměřovacího základu. Letos dle nastavených pravidel se už první 3 dny pracovní neschopnosti nemocenská dávka nevyplácí. Nově se pro tento úsek prvních tří kalendářních dní používá označení tzv. karenční doba.

Přehled nemocenských dávek	
2007	Upravený denní vyměřovací základ
Nemocenská první 3 dny	25 %
Nemocenská 4 dny a více	69 %
2008	
Nemocenská první 3 dny	0 %
Nemocenská 4 až 30 dní	60 %
Nemocenská 31 až 60 dní	66 %
Nemocenská 61 dní a více	72 %

Oproti rokům minulým se tak nevyplatí být „na lůžku“ krátkodobě, pro dlouhodobě nemocné by změny mohly přinést alespoň určitou finanční kompenzaci.

Pokud by vznikl zaměstnanci nárok na dávku nemocenského pojištění v roce 2007 a trvá až do současnosti, poskytuje se dávka nadále za podmínek dle předpisů platných před začátkem letošního roku.

Pro výpočet nemocenské odpovídají redukční hranice stejné výši, jaká byla platná do 31. prosince 2007 a nedochází tak k dalšímu nárůstu. Pro rok 2008 tedy platí, že I. redukční hranice je ve výši 550 Kč a II. redukční hranice ve výši 790 Kč. Stát tak ušetří nejen výše uvedených 25 % u každých prvních tří dnů pracovní neschopnosti zaměstnance, zároveň se mu nezvýší výdaje na vyplácení dávek.

Bude-li zjištěná částka denního vyměřovacího základu za rozhodné období do výše 550 Kč, bude se z ní počítat 90 %, z částky z intervalu 550 Kč – 790 Kč 60 % a k částce převyšující hranici 790 Kč se nebude přihlížet.²¹

---

²¹ Server e Podnikatel.cz [online] cit. dne 20.5.2008. Dostupné z
<<http://www.podnikatel.cz/firma/dane/special-reforma-pd-soc-zdrav-poj/>>

4 HODNOCENÍ REFORMY, KRITIKA VEŘEJNÝCH FINANČÍ

Současná vláda je přesvědčena, že reforma veřejných financí je nevyhnutelná. Českou republiku k ní vybízají všechny seriózní domácí i zahraniční instituce. Patříme k zemím s nejhorším vývojem veřejných financí v Evropě. Proto chce vláda prosazovat změny, které považuje za prospěšné pro dnešní i budoucí generace. Nejvíce se lidí dotýkají změny v oblasti sociálního systému.

4.1 Výzkum – dopad reformy na občany

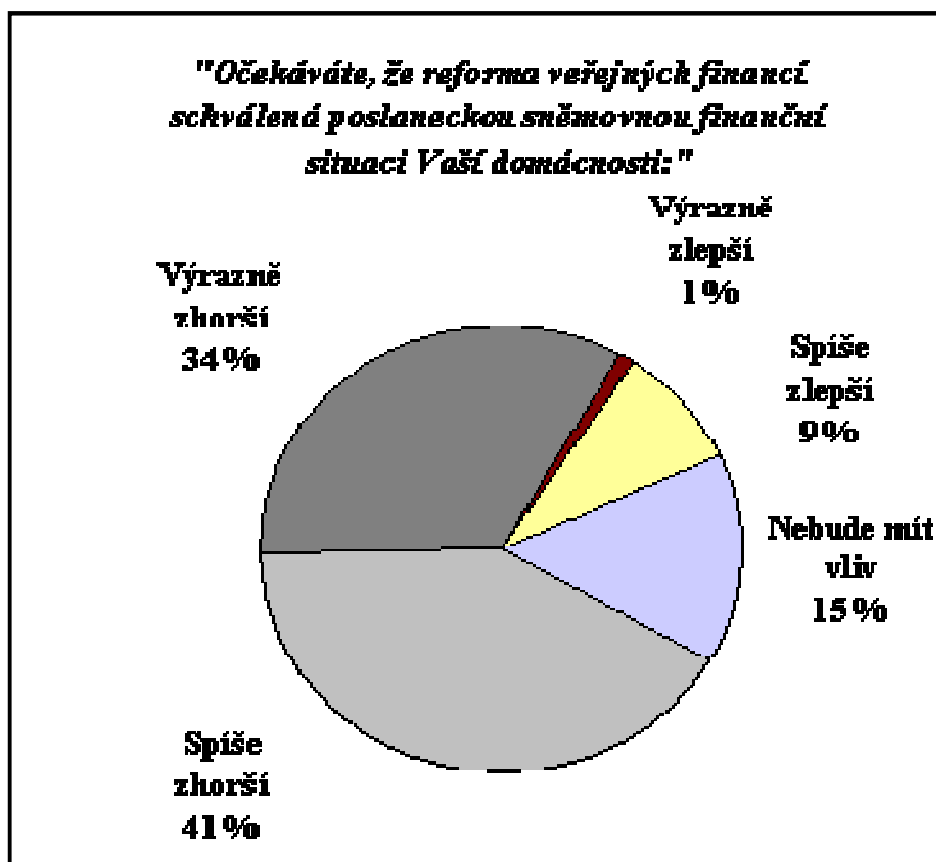
Lidé jsou silně skeptičtí, pokud hodnotí důsledky přijatých opatření na finanční situaci své domácnosti. Zhoršení předpokládá 75 % dotázaných, zlepšení 10 % lidí, 15 % soudí, že reforma na finanční situaci jejich domácnosti nebude mít vliv.

Citované výsledky pocházejí z výzkumu STEM²² provedeného na reprezentativním souboru obyvatel České republiky starších 18 let, který se uskutečnil ve dnech 1. – 10. září 2007. Respondenti byli vybíráni metodou kvótního výběru. Na otázky odpovídal mimořádně rozsáhlý soubor 1417 respondentů.

Česká veřejnost je k různým reformním krokům a obecně změnám většinou ostražitá, zvláště pokud se ptáme, jaké to bude mít důsledky „pro ně osobně“ či „pro jejich domácnost“. V případě schválené reformy veřejných financí je tato skepse však velice silná. Zhoršení finanční situace vlastní domácnosti očekává 75 % lidí, zlepšení pouze desetina.

---

²² Server Stem.cz [online] cit. dne 20.5.2008. Dostupné z <<http://www.stem.cz/clanek/1377>>

Několik základních poznatků z provedeného výzkumu:

- ... V žádné významnější sociodemografické skupině nemají optimisté převahu nad pesimisty, relativně nejsilnější je podíl lidí s optimistickými očekávaními důsledků reformy mezi podnikateli a stoupenci ODS.
- ... Vůbec nejsilněji (statisticky) závisí názor na finanční situaci vlastní domácnosti na politických sympatiích – to dokládá, že i tyto názory jsou chápány politicky, opírají se mnohdy spíše o ideologii, stranický přístup, než o přesné věcné zhodnocení.
- ... Silná je podle očekávání závislost na materiálním zajištění domácnosti.
- ... Za ohrožené se považují dále především důchodci, nezaměstnaní, lidé se základním vzděláním a vyučením a starší občané (již od 45 let věku, silněji pak osoby starší 60 let).
- ... Poněkud větší obavy mají také obyvatelé vesnic a malých městeček do 5000 obyvatel než obyvatelé větších sídel.

... Hodnocení důsledků reformy veřejných financí je jen velmi slabě závislé na rodinném stavu (svobodní, ženatí apod. s výjimkou vdov a vdovců), téměř stejná očekávání mají muži a ženy.

... Podrobněji jsme si také všimli vztahu mezi celkovým čistým měsíčním příjmem domácnosti a očekáváním důsledků reformy schválené poslaneckou sněmovnou. Graf, který tento vztah znázorňuje, je samozřejmě jen hrubým přiblížením (pro korektnější vystižení by bylo nutné domácnosti kategorizovat podle celkového počtu členů domácnosti a podle podílu lidí, kteří jsou výdělečně činní apod.), názorně však ukazuje, že teprve ve skupině domácností s celkovým měsíčním čistým příjmem nad 30 000 korun se očekávání nepatrně zlepšují, převaha negativních očekávání nad pozitivními je však výrazná i v nejvyšší, z respondentů zhruba 10 % tvořící skupině s celkovým čistým příjmem nad 40 000 korun za měsíc. Příznivá očekávání nepřevažují dokonce ani v úzké skupině respondentů s měsíčním platem nad 50 000 korun (skupina je ovšem jen 40členná a údaje jsou tedy velmi orientační).

4.2 Jak se nás dotkly změny

V této kapitole uvedu pár příkladů, jak se nás dotkla změna veřejných financí.

4.2.1 Nezaměstnaná matka

Žena, která žije v kraji, kde je méně pracovních příležitostí nemůže sehnat práci, a proto se často ocitá mezi klienty úřadů práce. Nezaměstnaná je i nyní, kdy za několik měsíců očekává narození dítěte. V minulých dvou letech sice pracovala, ale její mzda se pohybovala kolem hranice minimální mzdy. Vzhledem k tomu, že peněžitá pomoc v mateřství činí 69% denního vyměřovacího základu, mohla očekávat, že, bude půl roku pobírat velmi nízkou mateřskou. Reformy však přinesly změny: nezaměstnané matky nepobírají žádnou peněžitou pomoc v mateřství, ale hned po porodu jim je vyplácen rodičovský příspěvek ve výši 7600 Kč. Pro nezaměstnanou matku to znamená lepší start v péči o dítě.

4.2.2 Vliv změny sazby DPH na obyvatele

Vláda sice zachovala ze sociálních důvodů sníženou sazbu DPH, ale její nárůst je jasným znakem proklamovaného přibližování obou sazeb, které by mělo zamezit daňovým únikům. Zvýšení snížené sazby DPH ale způsobí nárůst cen.

Firmy varují, aby se na zdražení zákazníci připravili. Změna snížené sazby DPH se dotkne cca 28% objemu položek spotřebního koše. Nejvíce můžeme zvýšení daně čekat u komodit, kde není rozvinut konkurenční trh (např. dodávky tepla, vodné a stočné, jízdné apod.).

4.2.3 Dopad daňové reformy na zaměstnance

Bezdětný zaměstnanec s měsíčním hrubým příjmem 15 000 korun zaplatí na dani z příjmů o 219 korun méně než před reformou, při měsíční hrubé mzdě 20 000 korun činí rozdíl 38 korun a při příjmu 25 000 korun hrubého měsíčně je rozdíl 77 korun ve prospěch zaměstnance. Větší prospěch z daňové reformy mají bezdětní zaměstnanci s vyšší hrubou mzdou: například při příjmu 40 000 korun hrubého měsíčně obdrží zaměstnanec o 839 korun více než v roce 2007, v případě padesátitisícové mzdy je kladný efekt pro zaměstnance 1614 korun měsíčně a z hrubé mzdy 75 000 korun měsíčně zaplatí bezdětný zaměstnanec na dani z příjmu dokonce o 3552 korun méně.

Relativně větší prospěch ze zavedení superhrubé mzdy a rovné daně v porovnání s bezdětnými zaměstnanci mají zaměstnanci s dětmi. Například zaměstnanec s 1 dítětem a hrubou měsíční mzdou 15 000 korun vydělá na reformě 589 korun měsíčně, při příjmu 20 000 korun hrubého potom zaplatí na dani měsíčně o 408 korun méně, v případě hrubé mzdy 25 000 korun znamená reforma pro zaměstnance měsíční úsporu 447 korun měsíčně a při třicetitisícové hrubé mzdě je zaměstnancův čistý příjem vyšší o 539 korun měsíčně. Největší kladný efekt má reforma pro zaměstnance s dětmi a vysokými příjmy: v případě platu 40 000 korun měsíčně zaměstnanec zaplatí na dani o 1209 korun méně každý měsíc, plat 50 000 korun má nižší daň o 1984 korun a při platu 75 000 korun obdrží zaměstnanec s jedním dítětem měsíčně dokonce o 3992 korun více.

Základní sleva na dani z příjmů zaměstnanců, která byla v roce 2007 Kč 7200, se od 1. ledna 2008 zvýšila na 24 840 korun ročně. Také daňové zvýhodnění na dítě se od nového roku zvýšilo z původních 6000 korun na 10 440 korun ročně. Rovněž do konce roku 2007

platná sleva na dani na druhého z manželů ve výši 4200 korun ročně se od 1. ledna 2008 zvýšila na 24 840 korun ročně.

4.3. Jak se připravit na reformu veřejných financí

Mnozí z nás ať již informovaní či neinformovaní nedokážou dohlédnout na všechny dopady reformy veřejných financí (jiný název pro Měnovou reformu). I přední ekonomové se různí v názorech jaké budou skutečné "ekonomické" dopady - jaké bude vlastně finanční zatížení domácností, obyčejných lidí, kterých je ve státě většina. Původně se snad hovořilo o nějakých dvěstě či tisíci korunách, ale měl snad tento propočet uklidnit veřejnost s tím, že se vlastně zatížení vykompenzuje vyššími příjmy? Předseda vlády Mirek Topolánek v jednom rozhovoru s novináři řekl, že na to existuje jediný lék:

„Kdo chce více peněz, ať více pracuje“.

Já si myslím, že v tomto to určitě není. Podle mého názoru by si každá domácnost měla udělat přesný propočet, za co vynakládá finanční prostředky.

Každá domácnost by měla alespoň měsíc fungovat jako podnik, který hlídá veškeré nákladové položky a který chce hospodařit s přebytkem - nikoliv se ztrátou.

4.4. Co nám reforma přinesla

Reforma veřejných financí by měla způsobit

- Snižování vládního deficitu a zpomalení nárůstu vládního dluhu - trend zadlužování ohrožuje nejen budoucí, ale i dnešní generace. Již dnes jen za obsluhu státního dluhu (zejména úroky) platíme téměř 40 mld. Kč ročně.
- Plošné snížení daňového zatížení, omezení administrativní zátěže a to tím, že celkové daňové zatížení klesne v letech 2007-2010 z 35,9 % HDP na 33,3 % HDP. Lidem zůstane více peněz díky vyšším čistým příjmům a nebude nutné je v dosavadní míře vracet zpět následným přerozdělováním formou sociálních dávek.
- Podpora rodin s dětmi – moderní rodinná politika výrazněji umožní rodičům svobodu volby a snadnější spojení péče o dítě a profesního rozvoje.
- Posílení adresnosti sociálního systému a spravedlnosti – reforma podpoří aktivitu a motivaci lidí, a naopak bude, trestá zneužívání sociálního systému.

- Zachování principu solidarity – vysokopříjmové skupiny obyvatel nadále přispívají do státního rozpočtu vyššími daněmi, je zachována daňová progresse.
- Dodržování závazků vůči Evropské unii – z toho vyplývá maximální možné využití prostředků z fondů EU.

4.5 Reforma očima sociálního systému

Zde si můžeme položit otázku, zda bude reforma pro většinu lidí výhodná či ne. Schválené reformy jsou prováděny s maximální možnou sociální citlivostí. Úsporná opatření na výdajové straně jsou občanům kompenzována snížením daní a zvýšením daňových slev. Aktivním lidem by se měly tyto změny vyplatit. Naprostá většina rodin s dětmi, kde alespoň jeden z rodičů pracuje, má po reformách vyšší čistý příjem. Vyšší příjmy mají i nízkopříjmové skupiny včetně těch, kdo pobírají minimální mzdu. Dávky státní sociální podpory přitom jsou proti roku 2006 o 13 miliard vyšší, stoupnou na 48 miliard korun. Jen stěží lze proto tyto změny považovat za antisociální. Výdaje na sociální sféru nadále stoupají, pouze je přibrzděn jejich růst. Skokové zvyšování sociálních výdajů před volbami 2006 bylo nutné usměrnit tak, aby se dále nezhoršoval stav veřejných financí.

4.6 Účel reformy dle vlády Mirka Topolánka

Vláda představila svou vizi reformy veřejných financí 3. dubna 2007. Už na začátku dala najevo, že hodlá změny systému sociálních dávek, daní či nemocenské prosazovat ve Sněmovně jako jeden souhrnný balík. Opozice na to reagovala prohlášením, že v takové formě zákon nepodpoří a svému slibu nakonec dostála.

Protože vládní strany - ODS, KDU-ČSL a Strana zelených - obsadily ve volbách z června 2006 ve dvousetčlenné dolní komoře přesně sto křesel, potřebovaly k nadpoloviční většině nutné ke schválení zákona i hlasy mimokoaličních poslanců. Kabinet se spoléhal na Miloše Melčáka a Michala Pohanka, bývalé poslance ČSSD, kteří vládě umožnili existenci při hlasování o důvěře. Reformu podpořili také bývalí poslanci ČSSD Miloš Melčák a Michal Pohanka.

Od počátku také bylo jasné, že to koalice s křehkou většinou ve Sněmovně nebude mít snadné, protože se navíc potýkala s náznaky nesoudržnosti ve vlastních řadách. Nejvýrazněj-

ším kritikem reformy z řad ODS byl bývalý ministr financí v první Topolánkové vládě Vlastimil Tlustý, který hrozil, že pro reformu ruku nezvedne. Tlustý jako tvůrce daňové reformy, s níž šla ODS do voleb, požadoval výraznější snížení daně z příjmu a zjednodušení celého systému i daňového přiznání. Jeho vize byla založena na tzv. rovné dani. Podobně smýšleli i ostatní občanští demokraté, například poslanci Jan Klas či Alena Páralová.

Ministr financí Miroslav Kalousek (KDU-ČSL) označoval Tlustého návrhy za nerealizovatelné. Zdůrazňoval, že reforma je kompromisem, k němuž mají nějaké výhrady všechny strany. Tlustý nakonec s reformou souhlasil, když se mu dostalo od premiéra a předsedy ODS Mirka Topolánka příslibu, že se v první polovině roku 2008 vláda pokusí vyřešit očekávané zvýšení daňového zatížení v roce 2009 ve srovnání s rokem 2008.

Lidovecký poslanec Ludvík Hovorka hlasuje proti reformě veřejných financí.

Dalším konfliktním tématem byly pro koalici poplatky ve zdravotnictví. Zamýšlené poplatky za návštěvu lékaře a výdej léků, za hospitalizaci a za návštěvu pohotovosti se totiž od počátku měly týkat i dětí a těhotných žen, což vydráždilo lidovce. Nejhlasitějším kritikem takového opatření byl poslanec Ludvík Hovorka, který žádal, aby část týkající se zdravotnictví byla z reformního balíku vyňata. Lidovci navrhli osvobodit od poplatků děti do 15 let věku. U těhotných žen pak žádali bezplatně alespoň ta vyšetření, která se týkají těhotenství. Ministr zdravotnictví Tomáš Julínek (ODS) ale ze svého postoje "když platit, tak všichni" nepolevil. Koalice nakonec odsouhlasila kompenzaci v podobě stokorunové daňové slevy na dítě, Hovorku to ale nepřesvědčilo a nakonec pro reformu opravdu nehlasoval.

Nit suchou nenechala na reformě veřejných financí nejsilnější opoziční strana ČSSD, která oznámila, že proti balíku zákonů podá stížnost u Ústavního soudu. Podle sociálních demokratů znamená reforma zvýšení výdajů pro 90 procent Čechů. Označili ji za nespravedlivou, poškozující občany i českou ekonomiku. Vláda podle ČSSD prosadila zásadní daňové, sociální a zdravotnické změny překotně a chaoticky, bez konzultací s opozicí.

Sněmovna nakonec reformní balík 21. srpna 2007 schválila v poměru 101:99. S koalicí hlasovali Melčák s Pohankou, k opozici se naopak přidal lidovec Hovorka. V září potom zákon o stabilizaci veřejných rozpočtů prošel hladce Senátem a v říjnu jej podepsal prezident.

Ústavní soud obdržel celkem tři stížnosti proti reformě. Jednu podala ČSSD, druhou KSČM a třetí zástupci senátorských klubů ČSSD, SNK a KOD. Žádost komunistů soud odmítl s tím, že podobný návrh už podala ČSSD.

5 ZÁVĚR

Své diplomové práci se zabývám reformou veřejných financí v České republice.

V teoretické části (kapitola 2) jsem na základě uvedené literatury rozebrala podstatu fiskální nerovnováhy, která je základním negativním rysem soustavy českých veřejných financí. Zaměřila jsem se na deficity veřejných rozpočtů a veřejný dluh. Právě proto, že tyto aspekty považuji za důvody reformy veřejných financí.

V praktické části (kapitola 3) jsem rozebrala změny, které přinesla reforma veřejných financí a srovnala s předcházejícím stavem.

Ve čtvrté kapitole srovnávám a hodnotím reformu.

V úvodu diplomové práce jsem položila dvě základní otázky:

1. zda reforma veřejných rozpočtů (respektive jejich jednotlivých částí), tak jak ji schválila vláda Mirka Topolánka, je průchodná politickým spektrem v očích občana?
2. zda bude mít reforma v této podobě úspěch a dosáhne skutečně svých cílů?

Na tyto otázky neexistuje jednoznačná odpověď. Politicky je reforma zatím průchodná, i když její schválení bylo pouze těsné. Na tom, že reforma je více než potřebná, se asi shodne celé politicko-ekonomické spektrum. V jednotlivých konsolidačních krocích se politický strany názorově rozcházejí.

Po uplynutí prvního čtvrtletí roku 2008 se určitě nedají dělat závěry, ale zřejmé, že úspěch reformy zatím není příliš zřetelný.

Jiné reformní kroky jsou vnímány jako nezbytné jak ze strany vlády, tak opozice. Veřejnost nejeví o reformu velký zájem a ozývá se pouze při negativních opatření, která se jich dotknou přímo.

SEZNAM DOPORUČENÉ LITERATURY

Publikace

DORNBUSCH, R a FISCHER, S.: Makroekonomie, 1. vyd. Praha, SPN a Nadace Economics 1994. ISBN 80-04-25556-6

Hamerníková, B. A kolektiv: Veřejné finance, Viktoria Publishing 1996, ISBN 80-7187-050-1

STIGLITZ, J. E.: Ekonomie veřejného sektoru. Grada Publishing, 1997. ISBN 80-7169-454-1

Internetové stránky

http://www.ceed.cz/makroekonomie/46_deficit_strukturalni_a_cyklicky.htm

<http://www.penize.cz/info/zprava.asf?newsid=179>

<http://www.podnikatel.cz/firma/dane/dan-z-prijmu-fo/>

<http://www.podnikatel.cz/firma/dane/special-reforma-pd-pravnicke-osoby/>

<http://www.podnikatel.cz/firma/dane/special-reforma-pd-majetkove/>

<http://www.podnikatel.cz/firma/dane/dan-z-pridane-hodnoty-dph/>

<http://www.podnikatel.cz/firma/dane/special-reforma-nd-spotrebni/>

<http://www.podnikatel.cz/zamestnanost/>

<http://www.podnikatel.cz/zivotni-minimum/>

<http://www.podnikatel.cz/firma/dane/special-reforma-pd-soc-zdrav-poj/>

<http://www.stem.cz/clanek/1377>